

Redogörelse

1979/80:9

Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1979

1980-01-31

ISBN 91-85456-13-6
ISSN 0347-3198

Tryckt hos Göteborgs Offsettryckeri AB, Stockholm 1980

Till Riksdagen

Jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges Riksbank får fullmäktige avge härvid fogade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1979.

En redogörelse för det internationella finansiella samarbetet under året återfinns i bilaga 1.

Redogörelse för utvecklingen under år 1979 av Riksbankens jubileumsfond och Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne återfinns i bilagorna 2 respektive 3.

Valutastyrelsens årsberättelse till fullmäktige återges i bilaga 4.

Stockholm den 31 januari 1980

TORSTEN BENGTON

ALLAN HERNELIUS

LARS WOHLIN

ERIK WÄRNBERG

GUNNAR STRÄNG

KARL ERIK ERIKSSON

THAGE G. PETERSON

(Thomas af Jochnick)

Innehåll

Kredit- och valutapolitiken	5
Den internationella utvecklingen	5
Det inhemska konjunkturläget	8
Politikens utformning	10
Betalningsbalans och valutautveckling	15
Kreditmarknad och likviditet	19
Kredit- och valutapolitiska åtgärder	26
Riksbankens bokslut	32
Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder	38
Internationellt finansiellt samarbete	Bilaga 1 ... 45
Riksbankens Jubileumsfond	Bilaga 2 ... 52
Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne	Bilaga 3 ... 54
Valutastyrelsens berättelse	Bilaga 4 ... 55

Kredit- och valutapolitiken

Den internationella utvecklingen

Produktionen i industriländerna utvecklades under 1979 i stort sett som förväntades vid ingången av året, vilket innebar en viss avsaktnings i tillväxttakten. Den långvariga kraftiga tillväxten i Förenta staterna dämpades påtagligt, medan uppgången i Japan och Förbundsrepubliken Tyskland fortsatte. Även i Italien och flertalet mindre OECD-länder var konjunkturbilden förhållandevis positiv. Frankrike och Storbritannien följde inte med i det expansiva skeendet. I Storbritannien blev tillbakagången mer drastisk än förutsett. För OECD-området som helhet sjönk tillväxttakten från knappt 4 % 1978 till drygt 3 % 1979. De dramatiska höjningarna av oljepriserna under 1979 satte inte några stora spår i produktionsutvecklingen detta år. Däremot synes de påtagligt ha försvagat växtkraften i konjunkturen framöver.

Direkt genomslag har oljeprisstegringen fått i bytesbalansutvecklingen och – om än inte fullt ut – i inflationstakten i olika länder. Oljepriserna steg med sammanlagt cirka 70 % under loppet av 1979 fram till mitten av december. Därtill kommer de prishöjningar av varierande storleksordning som företagits av de olika oljeländerna i anslutning till OPEC-mötet den 17 december.

Utvecklingen mot förbättrad balans mellan de sammanlagda över- och underskotten i de löpande betalningarna för OPEC-länderna å ena sidan och industriländerna å den andra bröts under 1979 till följd av de kraftiga höjningarna av oljepriserna. OPEC-ländernas tidigare stora överskott i bytesbalansen, vilka sjunkit successivt och praktiskt taget eliminerats under 1978, växte ånyo kraftigt under 1979 och beräknas ha uppgått till 68 miljarder dollar. För OECD-området som helhet hade tidigare stora underskott t. o. m. förbytts i ett mindre överskott 1978. Genom oljeprisstegringarna uppstod på nytt ett underskott. Det beräknas ha uppgått till cirka 30 miljarder dollar.

Samtidigt som denna försämring inträdde i OECD-områdets bytesbalansutfall skedde en utjämning av skillnaderna i balanserna mellan de olika länderna inom området. Förenta staternas stora underskott eliminerades praktiskt taget helt medan Japans och även Förbundsrepubliken Tysklands tidigare stora överskott förbyttes i underskott.

Efter den kraftiga uppgången i priserna i samband med högkonjunkturen och oljekrisen 1973 dämpades prisstegringstakten, ehuru den legat på en hög nivå med hänsyn till det svaga arbetsmarknadsläget och det förhållandevis låga kapacitetsutnyttjandet. Sedan en tid synes emellertid inflationen accelerera på nytt även om den inte nått upp till samma höga takt som 1974-1975. Redan under 1978 framträdde tydliga tecken till en förstärkning av inflationskrafterna i Förenta staterna. Dessa tendenser accentuerades

1979 och under hösten ökade konsumentpriserna i en årstakt av 13 à 14 %. Prisstegringstendenserna fick under 1979 främst genom oljeprisstegringarna en mer allmän spridning och prisstegringstakten i de övriga OECD-länderna sammantagna nådde mot slutet av året samma nivå som i Förenta staterna.

Olikheterna i inflationstakt var fortfarande stora. De högsta prisstegrings-takterna noterades i Italien och Storbritannien där prisuppgången under loppet av året var nära 16 %. En mindre del av ökningen i Storbritannien berodde på höjda indirekta skatter. Också i Förbundsrepubliken Tyskland och Schweiz skedde en uppdrivning av inflationstakten även om den i dessa länder fortfarande höll sig på en låg nivå jämfört med de flesta andra länder.

Oljeprischocken har denna gång inte fullt ut haft samma styrka som 1973 års även om oljan nu utgör en större andel av värdet av industriländernas totala produktion. Den inträffade inte heller i slutskedet av en högkonjunktur utan i ett läge då det ännu fanns uppåtriktade krafter kvar i den inte alltför starka internationella konjunkturen. Styrkan i konjunkturen har emellertid mattats snabbt och tendenserna pekar nu närmast mot en stagnerande produktion under den närmaste tiden framöver. Denna utveckling får bl. a. ses mot bakgrund av att inflationsbekämpningen synes ha givits högsta prioritet vid utformningen av den ekonomiska politiken. Huvudvikten har därvid lagts på kreditpolitiken som i flertalet OECD-länder skärpts successivt under året. I Förenta staterna stramades kreditpolitiken åt påtagligt under sommaren och hösten 1979 samtidigt som det då skedde en allmän upptrappning av räntenivån i olika länder. Efter den senaste räntehöjningen i oktober nådde såväl diskontot som "Prime rate" i Förenta staterna sina hittills högsta nivåer med 12 respektive 15 3/4 %. Härvid angavs att centralbankspolitiken fortsättningsvis skulle inriktas på en mer direkt påverkan av bankernas kassalikviditet för att uppnå de olika målen för penningmängdens tillväxt. Detta kan förmodas leda till större kortsiktiga variationer i räntesatserna.

Åtstramningen av kreditpolitiken och upptrappningen av räntenivån skedde inte enbart för att motverka allt starkare inflationsimpulser utan syftade också, särskilt i Förenta staterna, till att stärka valutaställningen för landet ifråga. Federal Reserve hade sålunda skärpt penningpolitiken redan i samband med försvagningen av dollarn under hösten 1978. I samma syfte gjordes då också en överenskommelse med centralbankerna i Förbundsrepubliken Tyskland, Schweiz och Japan om ett kraftfullt stöd för dollarn.

Läget på valutamarknaden präglades under större delen av första halvåret av ett relativt lugn vilket till stor del förklaras av dollarns fastare utveckling efter ovannämnda stödåtgärder. Under årets fem första månader stärktes dollarn med cirka 6 % mot tyska marken, 8 % mot schweiziska francen, 15 % mot japanska yenen medan kursen mot engelska pundet i stort sett var oförändrad.

Under våren började marknadens bedömning av dollarn återigen förändras bl. a. till följd av de förstärkta prisstegringstendenserna. Vidare hade höjningen av räntenivån i andra länder minskat räntedifferenserna till nackdel för dollarn. I mitten av juni vände dollarutvecklingen och herefter fick dollarn en svagare tendens som med några korta avbrott bestod under andra halvåret.

Försvagningen av dollarn skapade en osäkerhet på valutamarknaden som tilltog under årets två sista månader bl. a. till följd av konflikten mellan USA och Iran. I början av december noterade dollarn sin lägsta kurs mot tyska marken, 1,70 1/2 DM/US\$. Utvecklingen under andra halvåret medförde att dollarn över året försvagades med cirka 3 % mot tyska marken och 6 % mot engelska pundet. Kursen mot schweiziska francen var i stort sett oförändrad medan dollarn stärktes mot japanska yenen med cirka 17 %.

I mitten av mars inleddes det utökade europeiska valutasamarbetet, European Monetary System (EMS). Under de första månaderna var utvecklingen lugn men från slutet av maj, då tyska marken steg till toppen av EMS-bandet, tilltog spänningarna. Detta ledde till en revalvering av tyska marken i slutet av september med 5 % mot danska kronan och 2 % mot de övriga EMS-valutorna. Som ett led i ett ekonomiskt åtstramningspaket devalverades danska kronan vid månadsskiftet november/december med knappt 5 % mot de övriga valutorna i systemet.

Försämringen i OECD-ländernas och de icke-oljeproducerande utvecklingsländernas bytesbalanser under året ledde till ett ökat upplåningsbehov på de internationella kapitalmarknaderna under 1979. Tillgänglig information tyder på en total upplåning detta år på cirka 115 miljarder dollar vilket innebär en ökning med cirka 10 % jämfört med 1978.

De syndikerade banklånen beräknas under 1979 ha svarat för omkring 75 miljarder dollar av det totala låneutbudet mot 66 miljarder dollar år 1978. Till följd av den höga likviditet som rådde på eurovalutamarknaden krympte räntemarginalerna allt mer under året och relativt sett blev skillnaderna i marginalerna mellan olika låntagargrupper allt mindre. Mot slutet av året uppstod dock tendenser till ökade räntemarginaler för svagare låntagare till följd av bl. a. åtstramningen av den amerikanska penningpolitiken.

Emissionsvolymen för utländsk upplåning på obligationsmarknaderna beräknas ha ökat från 35 miljarder dollar 1978 till omkring 38 miljarder dollar 1979. Härav svarade eurobondmarknaden respektive utländska emissioner på de nationella kapitalmarknaderna liksom föregående år för cirka hälften vardera. Andelen obligationer lydande på dollar steg något från den historiskt sett låga nivå som kunde noteras 1978. Inom dollarsektorn skedde en ökning av andelen lån med rörlig ränta på bekostnad av fast förräntade lån beroende på de stigande dollarräntorna. Vid sidan av dollarn var liksom tidigare tyska marken och schweiziska francen de viktigaste lånevalutorna.

Det inhemska konjunkturläget 1979

Konjunkturutvecklingen 1978 präglades av en exportledd tillväxt som tagit sin början mot slutet av 1977. Förstärkningen av utlandsefterfrågan hade underbyggts av den sänkning i svenska relativpriser som åstadkommits genom devalveringarna 1977 och den måttfulla kostnadsutvecklingen 1978. Härigenom kunde svensk export återta en del av tidigare förlorade marknadsandelar i volym räknat för bearbetade varor inom OECD-området. En viss försämring i exportpriserna relativt till andra länder medförde dock att marknadsandelarna räknat i löpande priser blev istort sett oförändrade. Medan exportvolymen steg var den inhemska efterfrågan fortsatt svag under 1978. Såväl bruttoinvesteringar som privat konsumtion sjönk och lageravvecklingen fortsatte i accelererad takt.

Den ekonomiska utvecklingen under 1979 motsvarade isina huvuddrag de bedömningar som gjordes i den preliminära nationalbudgeten för ett år sedan. En klar avvikelse från den förväntade utvecklingen skedde dock genom de kraftiga oljeprisstegringarna vilka under 1979 främst kom att ge utslag i en kraftig försämring av handels- och bytesbalanserna och en snabbare inhemsk prisstegringstakt än förutsett. Exporten fortsatte emellertid att stiga i nästan samma takt som under 1978 och den tendens mot ökad inhemsk aktivitet som kunde förmärkas mot slutet av 1978 slog ut i en markant uppgång i den inhemska efterfrågan 1979.

Exporten ökade totalt med drygt 7 % i volym 1979. Exporten av bearbetade varor exklusive fartyg gynnades av en kraftig marknadstillväxt inom OECD-området, främst inom de nordiska länderna. De fortsatta marknadsandelsvinster på OECD-området blev emellertid små. En bidragande orsak härtill var att det ånyo skedde en viss stegring i de svenska relativa exportpriserna under 1979. Företagens tidigare återhållsamma prispolitik blev mindre försiktig 1979 vilket får ses mot bakgrund av de tidigare hårt pressade vinstmarginalerna. Även ökningen av Sveriges relativa efterfrågetryck kan ha haft en viss återhållande effekt på andelsutvecklingen.

Råvaruexporten som ökades starkt under 1978 synes ha stagnerat under 1979. Den kraftiga dämpningen förklaras främst av bristande utbudskapacitet inom skogsindustrin.

De inhemska efterfrågekomponenterna utvecklades enligt förväntningarna expansivt. Såväl den privata som den offentliga verksamheten bidrog härtill. Den privata konsumtionen som sjunkit två år i följd steg åter. Även bruttoinvesteringarna utvecklades gynnsamt och kom för första gången sedan 1974 att bidra positivt till tillväxten. Den kraftiga nedgången i industriinvesteringarna som skett de två föregående åren bröts och en om än svag uppgångskedde. Bostadsinvesteringarna som expanderat kraftigt under 1978 synes emellertid ha varit i stort sett oförändrade under 1979. Detta sammanhänge dels med att igångsättningar dämpades av den stränga vintern dels med att en brist på byggnadsarbetskraft började bli akut under sommaren.

Lageravvecklingen fortsatte under 1979 men i avtagande takt. Mot slutet av året beräknades lagren i stort sett ha normaliserats efter den kraftiga utbyggnad som skedde under lågkonjunkturåren 1974–1976. Efterfrågetillväxten kom därför att successivt slå igenom på industriproduktionen vars tidigare inledda tillväxt förstärktes. Industrisysselsättningen började till följd härav att åter stiga efter att ha varit fallande alltsedan 1975. Utvecklingen under året innebar efter hand också en viss förbättring i det allmänna arbetsmarknadsläget och under hösten kunde en reducering av den öppna arbetslösheten noteras.

Till följd av det matta inhemska efterfrågeläget 1978 låg importen detta år på en låg nivå. I kombination med den expanderande exportefterfrågan medförde detta en kraftig förbättring av handelsbalansen detta år. Den tilltagande inhemska efterfrågan förde mot slutet av året med sig en ökad importefterfrågan. Denna tendens till importökning förstärktes under 1979 då den totala importen steg med cirka 14 % i volym eller nästan dubbelt så snabbt som exporten. De snabba prisstegringarna på oljeprodukter bidrog ytterligare till en kraftig försvagning av handelsbalansen. Försämringen jämfört med 1978 uppgick till cirka 9 miljarder kr. En stor del av försämringen föll på importen av råolja och petroleumprodukter som värdemässigt ökade med cirka 11 1/2 miljarder kr.

Det kraftiga omslaget i handelsbalansen och en fortsatt försämring i tjänste- och transfereringsnettot medförde en försvagning av bytesbalansen av storleksordningen 10 miljarder kr. mellan 1978 och 1979. Detta innebar att det uppstod ett betydande underskott i bytesbalansen under 1979.¹ En försämring av denna omfattning hade inte förutsetts tidigare under året. De kraftigt höjda oljepriserna kom emellertid att förändra grunden för tidigare prognoser.

Stegringstakten i konsumentpriserna blev 1979 betydligt kraftigare än väntat och beräknas enligt statistiska centralbyråns konsumentprisindex ha uppgått till 10 % under loppet av året². Detta innebar också en större uppgång än 1978 då inflationstakten uppgick till 7 1/2 %. En viktig faktor bakom ökningen i inflationstakten var de kraftiga prisstegringarna på oljeprodukter vilka ändå inte beräknas ha givit fullt utslag på konsumentpriserna under 1979. Den direkta effekten på den inhemska prisstegringstakten av oljeprisstegringarna kan beräknas till knappt 2 procentenheter. Bakom konsumentprisutvecklingen 1979 låg också ekonomisk-politiska åtgärder, bl. a. ökad indirekt beskattning under 1979 och sänkta arbetsgivaravgifter under 1978. Rensad för sådana åtgärder var prisutvecklingen ungefär densamma under de båda åren.

¹ Frågan om nivan på bytesbalansunderskottet och osäkerheten i uppskattningen härav diskuteras närmare i avsnittet *Bytesbalans och valuta-utveckling*.

² Uppgången i konsumentprisindex inkluderar ej den höjning av beskattning och priser på eldningsolja och bensin som ägde rum under senare delen av december 1979. Dessa kan beräknas höja index med närmare en procent.

Politikens utformning

Den mer omfattande återhämtning av den inhemska konjunktoren som kunde förutses för 1979 skedde från ett läge med lågt resursutnyttjande. Det framstod därför inte som angeläget ur stabiliseringspolitisk synpunkt att omedelbart möta en kraftigare tillväxt i efterfrågan med en allmän skärpning av kreditpolitiken, så mycket mer som näringslivets investeringsverksamhet efter den kraftiga neddragningen hade påtagliga svårigheter att skjuta fart på nytt. Här till kom att den förbättring av bytesbalansläget som ägt rum under 1978, och som vid ingången av 1979 i stort sett syntes kunna komma att bestå även under året framöver, medförde att den yttre balansen inte ställde krav på en skärpning av kreditpolitiken.

Å andra sidan torde investeringsverksamheten knappast ha hämmats av begränsningen i tillgången på kredit. Orsakerna till den svaga utvecklingen var snarare att söka i låg avkastning och lågt kapacitetsutnyttjande. Den förbättring av vinstläget som ägt rum från tidigare låga nivå i förening med den omfattande lageravvecklingen hade stärkt företagens finansiella ställning och underlättat en successiv uppbyggnad av deras likviditet. Näringslivets kreditefterfrågan började mattas mot slutet av 1978, något som kunde vara tecken på att det fanns överskott av likvida medel i varje fall inom vissa företag och branscher. En viss uppsugning av likviditet kunde mot denna bakgrund vara motiverad för att förhindra att denna gav upphov till ett ökat kortfristigt valutautflöde. Detta borde dock ske i former som inte återverkade ogynnsamt på företagens reala investeringar.

Det överskuggande problemet för kreditpolitiken har emellertid varit de starkt växande budgetunderskotten och deras finansiering. Uppgiften var därvid att förhindra att den likvidisering av kreditmarknaden, som underskotten i sig själva ger upphov till genererar en alltför kraftig inhemsk kreditexpansion och likviditetstillväxt. Detta krävde en fortlöpande anpassning av kreditpolitiken även om en inte obetydlig tillväxt av kreditgivning skulle tillåtas.

För att motverka en alltför kraftig påspädning av bankernas likviditet var det väsentligt att så långt möjligt söka finansiera de stora budgetunderskotten genom upplåning på den inhemska marknaden utanför banksystemet. En fortsatt, om än begränsad, vidgning av kapitalmarknaden ägde rum genom ökad försäljning av premie- och sparobligationer till allmänheten. Statslån enligt ny konstruktion med rörlig ränta knuten till riksbankens diskonto kunde också till en mindre del placeras utanför kreditinstituten. Vidare innebar de placeringsrekommendationer som riksbanken utfärdade efter överläggningar med Allmänna pensionsfonden och försäkringsbolagen krav på större placeringar än tidigare i statspapper för dessa institut.

Allmänna pensionsfonden skulle öka sitt innehav av statspapper med inemot 5 miljarder kr., en halv miljard större ökning av innehavet än under 1978, medan dess nettoplacering i bostadsobligationer skulle uppgå till

inemot 4 miljarder kr. eller samma belopp som föregående år. Höjningen av det totala beloppet för prioriterade placeringar med en halv miljard kr. motsvarade tillväxten mellan åren av fondens totala placeringskapacitet. För försäkringsbolagens del skärptes placeringskraven med i genomsnitt cirka 4 procentenheter. För koncerner skulle de prioriterade placeringarna utgöra minst 73 % av livbolagens och 60 % av sakbolagens nettoökning av de totala placeringarna medan motsvarande andelar för fristående bolag skulle vara 71 % och 60 %.

Försäkringsbolagens bidrag till bostadsfinansieringen inom ramen för de prioriterade placeringarna förutsattes uppgå till minst 3 miljarder kr., en ökning av kraven med en halv miljard jämfört med 1978. Höjningen av placeringskraven i förening med växande placeringskapacitet borde medföra att försäkringsbolagen placerade större belopp även i statspapper än föregående år för att uppfylla kraven.

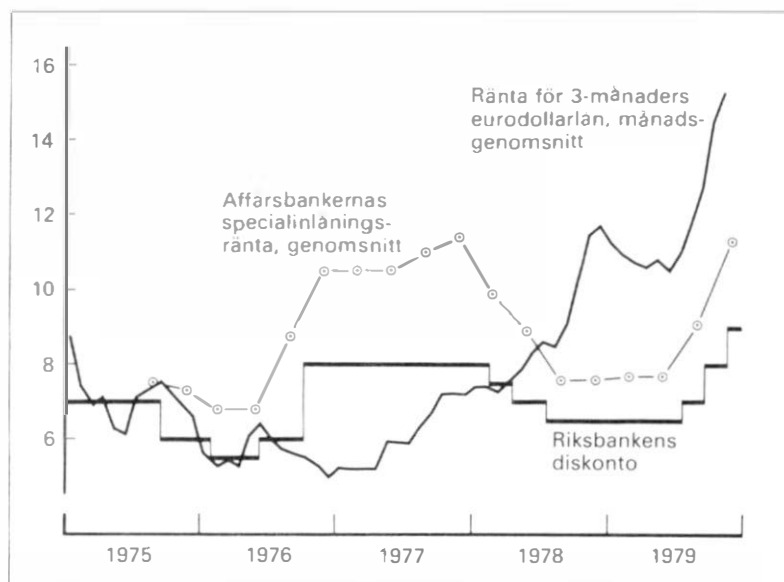
Även med en mer omfattande statlig upplåning utanför bankerna stod det klart att likviditetstillflödet till bankerna skulle bli av en storleksordning som nödvändiggjorde en fortsatt successiv anpassning uppåt av likviditetskvoterna. Som riktlinje för justeringen av kvoterna angav riksbanken att de skulle fastställas så att de medgav en årlig tillväxt i den icke-utlandsfinansierade övriga utlåningen, dvs. annan utlåning än prioriterade byggnadskrediter, med 8-10 % över åren 1978 och 1979. Därutöver hade bankerna utrymme för utlåning i den mån denna refinansierades utomlands.

För att ytterligare begränsa likviditetstillflödet i bankerna och för att binda den överlikviditet som kunde finnas i företagssektorn bereddes företagen möjlighet att på gynnsamma villkor göra insättningar på särskilt konto i riksbanken enligt en lag om likviditetsutjämningskonto som antogs av riksdagen den 9 juni. Insättningar fick göras under tiden 1 juli-31 december 1979. Ränta på inestående medel fastställs av riksbanken. På medel som står inne till utgången av mars 1981 utbetalas dessutom en skattefri årlig bonusränta på 2 %. Räntan fastställdes från början till 1 1/4 procentenheter över diskontot, vilket motsvarade 7 3/4 % vid halvårsskiftet. Efter diskontohöjningar och uppjusteringar av tilläggen till 2 3/4 procentenheter över diskontot uppgick räntan vid årets slut till 11 3/4 %. Totalt drogs 3.2 miljarder kr. in genom insättningar på likviditetsutjämningskonto.

De snabbt stigande oljepriserna fick naturligtvis en direkt effekt på den svenska ekonomin genom den oväntade och kraftiga stegringen av kostnaderna för oljeimporten och genom det valutaflöde som betalningen av denna import medförde. Dessutom bildade höjningen av oljepriserna också upptakten till en skärpning av kreditpolitiken och en höjning av räntenivån i utlandet som efter hand också måste få återverkningar på den svenska ränteutvecklingen. Under sommaren och hösten då inflationstendenserna blev alltmer påtagliga trappades den internationella räntenivån snabbt upp. Dessa förhållanden förstärkte redan tidigare tydliga tendenser till minskad privat upplåning utomlands. Såväl de kraftigt ökade betalningarna för

oljeimporten som den avtagande privata upplåningen utomlands medförde betydande påfrestningar på den svenska betalningsbalansen. Det krävdes därför en anpassning uppåt av den inhemska räntenivån för att motverka förekommande utflöden av valutor.

Diagram 1. Vissa korta räntor
Procent

Anm. Affärsbankernas specialinlåningsränta enligt riksbankens undersökningar i februari, maj, augusti och november.

I detta syfte höjdes riksbankens diskonto vid tre tillfällen. Första gången var den 5 juli då riksbanksfullmäktige, efter en tid av valutautflöde, beslöt att med verkan från nästföljande dag höja diskontot med en halv procentenhet till 7 %. Bankerna förutsattes därvid anpassa sina räntesatser på utlåningen och på de vanliga inlåningsräkningarna till diskontoändringen. Det framstod emellertid som väsentligt att få till stånd en större uppjustering av räntorna på specialinlåningen, vilka kunde antas ha betydande inflytande på handelskreditströmmarna gentemot utlandet. Det goda likviditetssläge som sedan en tid förelegat hade medfört en markant nedgång av såväl dagslåneräntorna som specialinlåningsräntorna. Dessa sistnämnda räntor hade för affärsbankernas del uppgått till diskontot plus drygt tre procentenheter vid föregående toppläge i slutet av 1977. Vid halvårsskiftet 1979 hade marginalen sjunkit till drygt en procentenhet över diskontot. Med den

sänkning av diskontot som skett under den mellanliggande perioden innebar detta en nedgång i specialinlåningsräntan från i genomsnitt drygt 11 % till drygt 7 1/2 % (Diagram 1).

Genom att påverka läget på dagslänemarknaden var det möjligt att uppnå en mer betydande effekt även på specialinlåningsräntorna. För att få till stånd en större höjning av dagslänerräntan än vad som betingades av diskontoförändringen genomfördes i samband med denna vissa åtgärder som medförde att bankerna mer allmänt måste låna mot straffränta i riksbanken samtidigt som straffräntetillägget höjdes från 2 till 3 procentenheter över diskontot. Sålunda ökade bankernas upplåningsbehov i riksbanken genom att kassakravet höjdes från 2 till 4 % av bankernas förbindelser. Dessutom skärptes villkoren för bankernas upplåning i riksbanken genom att den gräns över vilken en bank måste betala straffränta sänktes från 75 till 50 % av dess egna kapital. Bl. a. uppgången i dagslänerräntan pressade upp specialinlåningsräntan till i genomsnitt drygt 2 procentenheter över diskontot dvs. till i genomsnitt drygt 9 %.

Räntestegringarna utomlands fortsatte liksom valutautflödet och diskontot höjdes för andra gången under året den 27 september och en tredje gång den 23 november vardera med en procentenhet. Det uppgick därmed till 9 %. På sedvanligt sätt förutsattes bankerna höja sina inlånings- och utlåningsräntor i linje med diskontohöjningarna. I september medgavs därutöver en ytterligare höjning med i genomsnitt en procentenhet av räntesatserna för krediter i räkning (med undantag för bostadsbyggande). Detta medgivande syftade bl. a. till att hindra att dragningar på krediter i räkning skulle utnyttjas för att placera medel på specialinlåningsräkning och för att minska incitamenten för företagen att utnyttja checkräkningskrediter i stället för handelsfinansiering i utlandet. Vid diskontoändringen i november återtogs detta medgivande om en extra höjning av räntorna för kredit i räkning. I stället tilläts bankerna göra en genomsnittlig allmän höjning av utlåningsräntorna utöver diskontoändringen motsvarande 0,20 procentenheter räknat på den totala utlåningen. Det innebar att bankerna fick frihet att omfördela räntehöjningen så att tyngdpunkten inte behövde läggas fullt ut på kredit i räkning.

I samband med diskontohöjningen i november skärptes kassakraven för affärsbankerna ytterligare – från 4 till 6 % av deras förbindelser. Härigenom förhindrades att den fortskridande likvidiseringen till följd av de stora budgetunderskotten pressade ned räntenivån för dagslån och specialinlåning relativt till diskontot. Specialinlåningsräntan låg vid månadsskiftet november/december på i genomsnitt 11 1/2 %.

Samtidigt med diskontohöjningen i november beslöt riksbanksfullmäktige att höja likviditetskraven med verkan fr. o. m. januari 1980. Det var den tredje höjningen under året. Fran ingången av 1979 hade likviditetskraven därmed stigit med 2 procentenheter för de tre största affärsbankerna, 3 procentenheter för Götabanken och 4 procentenheter för provinsbanker.

Tabell 1 Likviditetskrav för bankinstituten
Procent

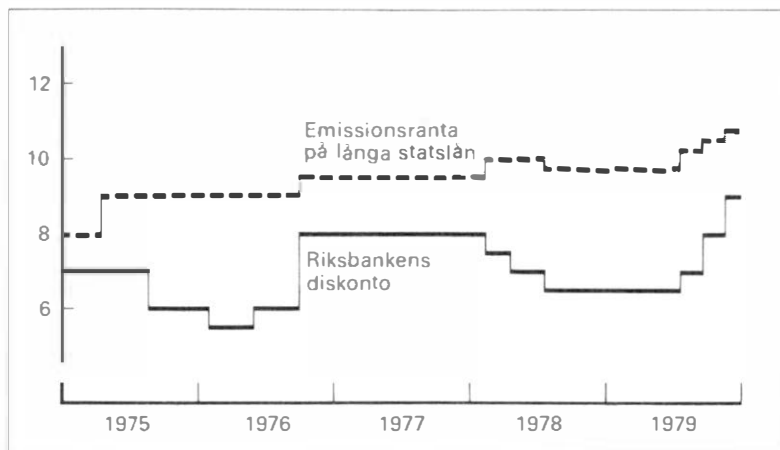
	1978	1979		1980
	okt.	mars	juli	jan.
PKbanken	36	37	39	38
S-E-banken	36	37	37	38
Svenska Handelsbanken	36	37	37	38
Götabanken	29	31	31	32
Provinsbankerna	28	30	31	32
Sparbankernas Bank	45	45	45	45
Föreningsbankernas Bank	50	50	50	50
Sparbanker, större	26	28	29	30
Sparbanker, mindre	25	27	28	29
Föreningsbanker	26	28	29	30

sparbanker och föreningsbanker. Kravens storlek och utveckling framgår av Tabell 1.

I fråga om de långa räntorna på kapitalmarknaden medgav riksbanken i juli samma höjning som för diskontot – en halv procentenhet – men endast ytterligare 1/4 procentenhet vardera vid de båda följande diskontoändringarna. Totalt steg således nivån för de långa räntorna med en procentenhet. Räntan på de långa statslånen, vilken markerar den nedre gränsen för kapitalmarknadsräntorna, uppgick efter höjningen i november till 10 3/4 %, den dittills högsta nivån för statslån (Diagram 2).

Liksom tidigare år träffade delegationen för bostadsfinansiering och företrädare för bankerna en överenskommelse i början av året om bostadsbyggandets finansiering under 1979. I uppgörelsen förklarade bankerna sig villiga att svara för erforderliga byggnadskrediter. I syfte att

Diagram 2. Emissionsräntan på långa statslån och riksbankens diskonto
Procent

undvika svårigheter i kreditgivningen träffade bankerna sinsemellan en särskild överenskommelse om samarbete under året, enligt vilken riktunkten för fördelningen av krediterna på bankgrupper fastlades. Den ordning för regional behandling av kreditfrågorna som infördes 1978 tillämpades också under 1979.

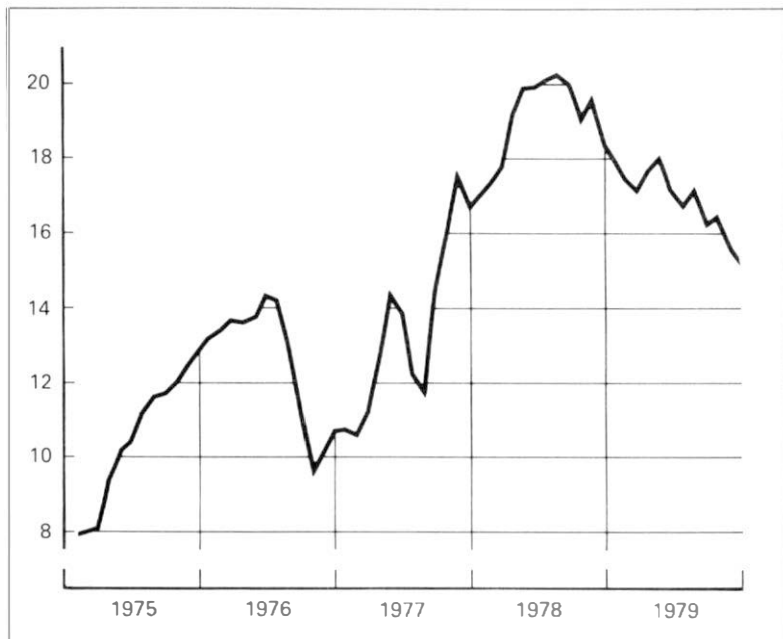
I fråga om den slutliga finansieringen förklarade sig bankerna villiga att medverka till avlyft i färdiga fastigheter genom att under året öka sitt nettoinnehav av bostadsobligationer med 6 miljarder kr. Därtill skall läggas det bidrag till bostadsfinansieringen som Allmänna pensionsfonden och försäkringsbolagen förutsattes ge till ett sammanlagt belopp av minst 7 miljarder kr.

Betalningsbalans och valutautveckling

De uppjusteringar av den inhemska räntenivån som företogs utgjorde ett viktigt inslag i politiken för att begränsa valutautflödet. De var dock inte tillräckliga för att hindra ett utflöde i ett läge med kraftigt växande bytesbalansunderskott och allmänt förhållandevis svag kreditefterfrågan från företagens sida. Det stod därför ganska tidigt klart att staten i ökad utsträckning måste träda in som låntagare på den internationella marknaden för att motverka en mer omfattande nedgång av valutareserven och undvika en mer drastisk skärpning av kreditpolitiken. Statens upplåning utomlands

Diagram 3. Valutareserven

Ställningen vid slutet av varje månad. Miljarder kr.

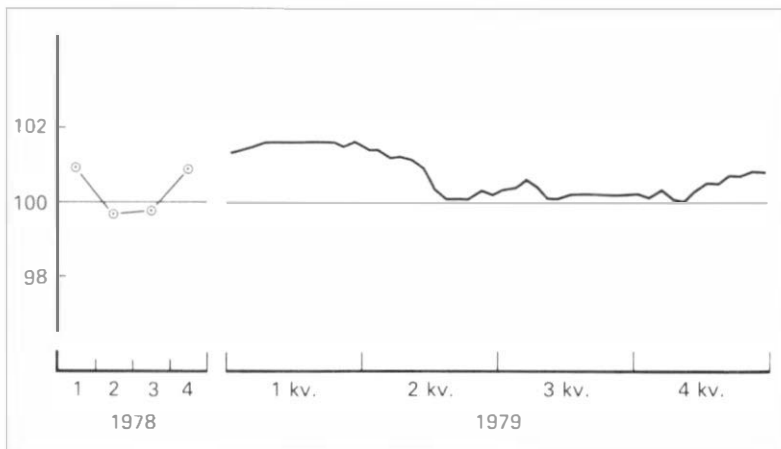
hade varit av tämligen ringa omfattning 1978 och hänfört sig till första halvåret. Upplåningen återupptogs i mars 1979 och fick sedan en växande omfattning. De upplånade medlen tillfördes valutareserven i riksbanken och blev därigenom disponibla för interventioner på valutamarknaden. Detta är det sätt på vilket statens upplånade medel kanaliseras för att täcka övriga sektors betalningsunderskott.

Totalt uppgick riksbankens valutaförsäljning till drygt 12 miljarder kr. varav en dryg fjärdedel härrörde från årets fem första månader. De totala försäljningarna finansierades till cirka tre fjärdedelar genom statlig upplåning utomlands och till cirka en fjärdedel genom en neddragning av valutareserven. Utvecklingen av valutareserven framgår av Diagram 3.

Genom riksbankens interventioner balanserades den valutaefterfrågan som förelåg på marknaden och kronan var relativt stabil. I samband med den i maj förda revalveringsdiskussionen stärktes kronan med drygt en procent under loppet av ett par veckor. Denna utveckling avspeglas i riksbankens valutakursindex, som sedan årsskiftet 1978/79 hade legat på ett värde kring 101,5, men i maj sjönk ned mot riktvärdet 100 (Diagram 4). Kronan låg sedan under resten av året i stort sett kvar på denna nivå i förhållande till valutorna i valutakorgen. Detta sammanhänge med att riksbanken även fortsättningsvis genom interventioner tillgodosåg den efterfrågan på utländska valutor som fanns i marknaden. Denna efterfrågan synes i allt väsentligt ha varit en följd av det växande bytesbalansunderskottet. Kursutvecklingen under 1979 gentemot kronan för vissa valutor framgår av Diagram 5.

Diagram 4. Riksbankens valutakursindex

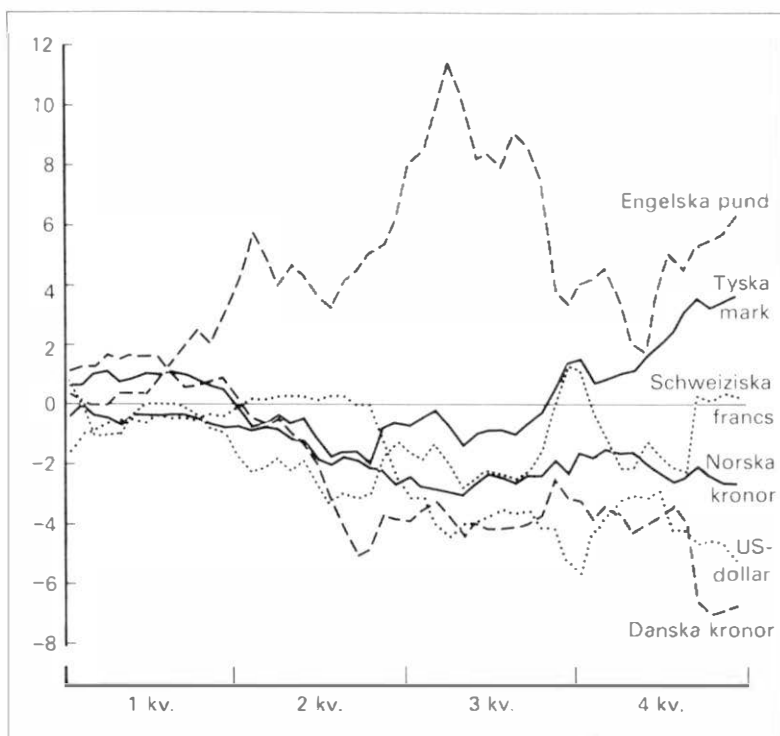
Korgvalutornas värde gentemot svenska kronan. Kvartalsgenomsnitt för 1978 och veckogenomsnitt för 1979.

Anm. Indexvärdet 100 representerar riktnivån för genomsnittsvärdet på utländska valutor efter devalveringen 1977-08-29. Tal över/under 100 anger att kronans värde understiger/överstiger riktnivån.

Diagram 5. Kursutvecklingen under 1979 för vissa valutor gentemot svenska kronan

Bas: Dagsgenomsnittet för december 1978

Den övervägande delen av det totala valutaflödet på drygt 12 miljarder kronor 1979 har sin motsvarighet i ett betydande underskott i bytesbalansen. Därutöver kan det avspegla ett kapitalutflöde för andra sektorer än staten genom minskning av skulder eller ökning av fordringar gentemot utlandet. Fördelningen mellan dessa båda utflödeskomponenter är emellertid svår att fastställa med någon högre grad av precision på grund av betydande brister i det statistiska materialet. Det har länge varit känt att tjänsteexporten varit underskattad vilket medför en för låg nivå på tjänstenettet i bytesbalansen.

Betalningsbalansdelegationen har för att få bättre underlag för att beräkna tjänsteutbytet och därmed också bytesbalansens saldo uppdragit åt Statistiska centralbyrån att genomföra särskilda enkätundersökningar på detta område. På basis av uppgifter om tjänsteexporten i 1977 års undersökning uppjusterades bytesbalansens saldo för 1977. Med hänsyn härtill gjordes också en nivåjustering för kringliggande år. Den senaste enkätundersökningen avseende 1978 visade att dessa korrigeringar var för låga, varför ytterligare justeringar måste föreläggas.

För det första uppjusterades tjänsteexporten till ett högre belopp i den nya

undersökningen än det som hade framkommit i den tidigare. Införs den högre siffran för tjänsteexporten medför detta en uppjustering av bytesbalanssaldot för 1978 med 2.3 miljarder kronor. Underskottet i bytesbalansen skulle efter denna justering ha uppgått till 1.9 miljarder kronor. För det andra låg tjänsteimporten enligt uppgifterna i undersökningen lägre än enligt riksbankens valutaanmälningar som nu ligger till grund för betalningsbalansstatistiken. Skulle en uppjustering av bytesbalanssaldot göras även med hänsyn härtill, förbyts underskottet i bytesbalansen till ett överskott på 1.0 miljarder kr 1978. Bytesbalansen enligt Statistiska centralbyråns finansräkenskaper slutligen, vilken är beräknad på uppgifter om finansiella tillgångar och skulder gentemot utlandet och därför inte påverkas av statistikfel för tjänstenettot, visar enligt reviderade siffror ett överskott på 0.2 miljarder kronor 1978. De här angivna uppgifterna indikerar osäkerheten i uppskattningen av bytesbalansens saldo. De är dock tämligen väl samlade kring jämvikt i bytesbalansen för 1978.¹

Någon särskild undersökning av tjänsteutbytet för 1979 har ännu inte företagits. Statistiska centralbyrån har emellertid gjort preliminära beräkningar av bytesbalanssaldot i de kvartalsvisa finansräkenskaperna. Enligt dessa skulle bytesbalansunderskottet för de tre första kvartalen 1979 ha uppgått till 10.8 miljarder kronor. Detta är ett betydligt större underskott än det som framkommer genom att till föreliggande uppgifter enligt riksbankens statistik lägga de korrektionsposter som beräknats på basis av 1978 års tjänsteenkät. Även om korrigering görs enligt lägsta värdet, 6 miljarder kronor, i det intervall inom vilket betalningsbalansdelegationen angivit att korrigeringsposten bör ligga för 1979, vilket också motsvarar beräknad underskattning av tjänsteexporten enligt enkäten, skulle underskottet i bytesbalansen ändå inte ha varit större än 8.4 miljarder kronor för de tre första kvartalen. Uppgifterna för 1979 indikerar således större diskrepanser mellan de olika statistiska materialen, varvid finansräkenskaperna tvärtmot tidigare erfarenheter skulle ge det större underskottet. Osäkerheten är sålunda stor – inte minst gäller det de kvartalsvisa finansräkenskaperna – men underskottet för de tre första kvartalen torde knappast ha understigit 8 miljarder kronor.

Handelsbalansen visade under de tre första kvartalen 1979 ett underskott på 2.1 miljarder kronor. För fjärde kvartalet uppgick underskottet enligt preliminära uppgifter till 1.5 miljarder kronor. Lägs därtill ett mindre underskott i övriga löpande betalningar, skulle bytesbalansunderskottet under fjärde kvartalet knappast ha understigit 2 miljarder kronor. Bytesba-

¹ I bytesbalanssaldona har härvid inräknats de transaktioner som i statistiken registrerar statsmakernas beslut i juni 1978 att efterskanka u-landskrediter med 1.1 miljarder kronor. Detta belopp förs som utgående transferering i bytesbalansen och som låneåterbetalning i kapitalbalansen. I finansplan och preliminär nationalbudget för 1980 har dessa poster exkluderats för att få en mer rättvisande jämförelse av utvecklingen mellan åren.

lansunderskottet för hela år 1979 skulle på grundval av här gjorda bedömningar kunna uppskattas ha varit av storleken 10 å 12 miljarder kronor. Därmed skulle kapitalutflödet, netto, dvs. den resterande delen av det totala valutaflödet på drygt 12 miljarder kronor, i varje fall inte ha varit av någon betydande storlek. Ett visst kapitalutflöde kan dock ha ägt rum under årets båda sista månader. Under de tre första kvartalen synes det enligt riksbankens statistik registrerade kapitalutflödet för de icke-statliga sektorerna i stort sett ha balanserat.

Kreditmarknad och likviditet

Det stora budgetunderskottet och dess finansiering jämte valutaflödet satte i hög grad sin prägel på kreditmarknadsläget under 1979. Budgetunderskottet ökade från 33 miljarder kr. 1978 till 44 miljarder kr 1979. Det innebar ett kraftigt likviditetstillskott på kreditmarknaden. Genom de åtgärder som företogs kunde emellertid den likviditetspåspädande effekten av budgetunderskottet begränsas i betydande utsträckning. Härtill bidrog bl. a. en mer omfattande försäljning av statspapper på marknaden utanför bankerna. Sammanlagt växte den statliga upplåningen på denna marknad med 6 1/2 miljarder till 17 1/2 miljarder kr. 1979. Drygt hälften av denna ökning var dock av tillfällig natur, vilken kom till stand genom att staten lånade medel som ställts till vissa statliga bolags disposition över statsbudgeten. Resterande del var resultatet främst av ett ökat utbud av premieobligationer och förbättrade villkor för sparobligationer, vilket ledde till större köp från allmänhetens sida, samt ökade krav på AP-fonden och försäkringsbolagen att köpa statspapper. En indragning av likviditet på marknaden ägde vidare rum genom insättningarna på likviditetsutjämningskonto till ett belopp av 3,2 miljarder kr.

Enbart nu nämnda indragningar reducerade det från budgetunderskottet härrörande likviditetsflödet till bankerna till 23 miljarder kr. – endast drygt en miljard mer än 1978. Till detta skall läggas den avtappning av likviditet i bankerna med 12 miljarder som skedde under 1979 som en direkt följd av valutaflödet i den icke-statliga sektorn.

Likviditetsflödet till bankerna blev framför allt härigenom betydligt mindre 1979 än 1978, en nedgång från drygt 18 1/2 till drygt 5 miljarder kr. Det stora tillflödet under 1978 hade bankerna huvudsakligen utnyttjat dels till att göra sig fria från upplåning i riksbanken dels till att köpa statsobligationer. Placeringarna i statsobligationer var betydande även under den tidigare delen av 1979. Bankerna fick säsongmässigt vidkännas en kraftig kassamässig åtstramning under månaderna omedelbart före halvårsskiftet med betydande upplåning i riksbanken. Genom höjningarna av kassakraven i juli och december tvangs bankerna att öka sina tillgodohavanden i riksbanken med 7,7 miljarder kr. till 10 miljarder kr. Detta höll uppe bankernasskuld till riksbanken på en förhållandevis hög nivå under resten av

Tabell 2 Bankernas likvida tillgångar
Förändring, Mkr

	1978	1979
<i>Påverkande faktorer</i>		
Valutareserven, exkl. statens nettoupplåning i utlandet	= 308	-12 211
Statens utgiftsoverskott	33 167	-43 971
Statens upplåning utanför bankerna (ökning = -)	-11 171	-17 667
Likviditetsutjämningskonton i riksbanken (ökning = -)	0	- 3 198
Allmänhetens innehav av sedlar och mynt (ökning = -)	- 3 148	- 3 375
Riksbanken, diverse	194	- 2 282
Bankernas förvärv av hypoteksobligationer	6 492	7 027
Summa	25 226	12 265
<i>Bankernas likvida tillgångar¹</i>		
Affärsbanker	19 872	6 039
Sparbanker	4 400	4 576
Föreningsbanker	954	1 650
Summa	25 226	12 265

¹ I bankernas likvida medel inräknas medel som står inne på checkräkning i riksbanken för att uppfylla kassakraven medan bankernas upplåning i riksbanken ingår som avdragspost. Kassakvotsmedel ingår av denna anledning inte som likviditetsindragande post bland de påverkande faktorerna.

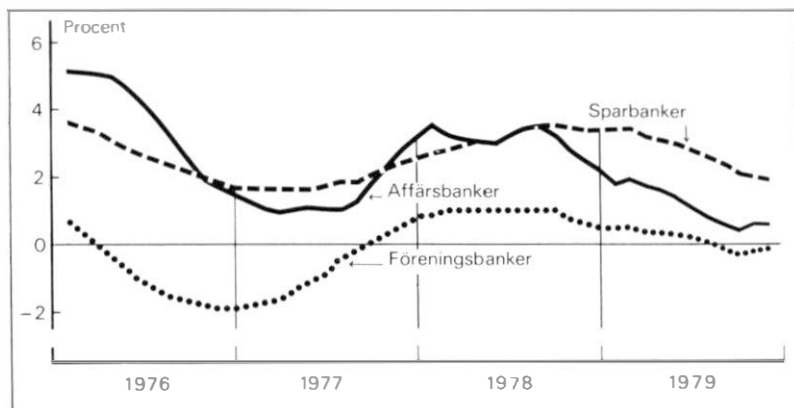
året även om bankerna i allt väsentligt använde medlen från förfallande korta placeringar och likviditetsinflödet från marknaden för att återbetala nämnda lån. Vid slutet av 1979 uppgick bankernas skuld till riksbanken till 6 miljarder kr. Det omedelbara syftet med skärpningen av kassakraven var, som nämnts, att tvinga bankerna att låna mot straffränta och därmed pressa upp räntenivån på penningmarknaden.

Kassakraven påverkar ej de faktiska likviditetskvoterna men den nedgång som ägde rum i likviditetsflödet från marknaden medförde ändå en minskad tillväxt av de likvida tillgångarna enligt likviditetskraven i vilka även hypoteksobligationer inräknas. Ökningen i de likvida tillgångarna uppgick till 12 miljarder kr. 1979 mot 25 miljarder kr. 1978. (Tabell 2).

Tillväxttakten i bankernas icke-utlandsfinansierade övriga utlåning hade för affärsbankerna och föreningsbankerna legat något högre under 1978 än de av riksbanken angivna riktlinjerna. Under 1979 låg tillväxttakten till en början kvar på en förhållandevis hög nivå för nämnda bankgrupper samtidigt som de steg något för sparbankerna. Denna utveckling ledde till växande svårigheter att uppfylla likviditetskraven (Diagram 6). Under sommaren och hösten redovisade ett antal banker likviditetsunderskott i förhållande till

Diagram 6. Bankernas likviditetskvor

Genomsnittligt över – resp. underskott för 12-månadersperioder

Anm. Observationerna avser skillnaden mellan bankernas faktiska och krävda likviditetskvor under successiva 12-månadersperioder.

kraven. Dessa förhållanden bidrog till en allmän neddragning av tillväxttakten för övrigutlåningen mot slutet av året. Det utestående beloppet för den icke-utlandsfinansierade övriga utlåningen steg under 1979 med 8,5 % för affärsbankerna (f. å. 12,1 %), 9,9 % för sparbankerna (f. å. 9,4 %) och 8,9 % för föreningsbankerna (f. å. 11,7 %).

I överläggningarna med bankerna betonade riksbanken att bankerna i första hand skulle tillgodose industrins finansieringsbehov medan konsumtionskrediter skulle begränsas. Normalt och även i åtstramade lägen utgör kreditgivningen till industrin endast en mindre del av bankernas totala utlåning. För sparbanker och föreningsbanker är andelen betydligt mindre än för affärsbankerna. Under 1978 och första halvåret 1979 var företagens kreditefterfrågan förhållandevis svag och en exceptionellt stor andel av bankernas utlåning gick till hushållssektorn. Under tredje kvartalet steg dock företagens kreditefterfrågan på nytt.

Utvecklingen av bankernas övriga utlåning för tolv månadersperioder t. o. m. september redovisas i Tabell 3. För de icke-utlandsfinansierade krediterna uppgick företagens andel till mindre än en fjärdedel under de två åren t. o. m. september 1979, varav endast en begränsad del hänförde sig till industriföretagen. Hushållens andel utgjorde knappt två tredjedelar.

Utvecklingen av i utlandet refinansierad utlåning, vilken under perioden i fråga enbart utgjordes av krediter till företag, ger en missvisande bild av efterfrågan på utlandskrediter. Det beror på att kreditmönstret påverkades av en förändring av valutaregleringen. Denna ändring innebar att bankerna fr. o. m. ingången av 1979 bereddes möjlighet att genom upplåning utomlands refinansiera kortfristiga lån avseende export- och importfinansie-

Tabell 3 Bankernas övriga utlåning¹ fördelad på sektorer

Förändring i utestående belopp för 12 månader t. o. m. september

	Mkr		Procent	
	1978	1979	1978	1979
<i>Icke-utlandsfinansierad</i>				
Kommuner	1 015	367	9,2	3,8
Företag	2 868	4 101	7,6	9,7
Hushåll	8 752	11 056	12,6	13,9
Övrigt	979	1 443	9,8	14,8
Summa	13 614	16 969	10,5	11,9
<i>Refinansierad i utlandet</i>	3 213	6 047	40,0	53,7
Totalt	16 827	23 016	12,3	14,9

¹ Omfattar utlåning till allmänheten exkl. prioriterade byggnadskrediter och mellan-krediter.

ring. Tidigare kunde sådan refinansiering endast ske genom att det exporterande eller importerande svenska företaget lånade direkt i utländsk bank. Genom omläggningen kom en betydande del av upplåningen utomlands för finansiering av utrikeshandeln att ske via svensk bank. Vid utgången av september 1979 uppgick det utestående lånebeloppet i bankerna för detta ändamål till 4,8 miljarder kr. medan det under de tre första kvartalen 1979, netto, hade återbetalats 3,3 miljarder kr. av det belopp som lånats direkt i utländsk bank. Beräknad exklusive finansiering av handelskrediter gentemot utlandet, eller i varje fall den del därav som motsvarades av en nedgång i handelsfinansieringen direkt i utländsk bank, sjönk bankernas utlandsfinansierade övriga utlåning mellan de båda på varandra följande tolv månadersperioderna fram t. o. m. september 1979.

En mindre vidgning av kapitalmarknaden ägde som nämnts rum under 1979 genom allmänhetens ökade köp av statspapper. Därutöver torde försäkringsbolagens långa placeringar ha ökat för året som helhet. Under de tre första kvartalen 1979 växte deras placeringskapacitet med 9,5 miljarder kr. mot 8,7 miljarder kr. under samma period 1978. Allmänna pensionsfondens placeringar på kapitalmarknaden uppgick till 14,3 miljarder kr. 1979 mot 12,8 miljarder kr. 1978. Placeringskapaciteten utvecklades något jämnare över åren. Av denna togs emellertid ett något mindre belopp i anspråk av bankerna för återlån under 1979 än under 1978. Vidare utnyttjades en del av kapaciteten under 1978 för att öka fondens banktillgodohavanden, vilka sedan användes för långa placeringar under 1979.

Det totala nettoflödet av krediter över den organiserade svenska kreditmarknaden (inkl. statens utlåning) till de reala inhemska sektorerna växte med 11,5 miljarder kr. till 90,1 miljarder kr. 1979 (Tabell 4). Ökningen i statens upplåning på den inhemska kreditmarknaden blev betydligt mindre

Tabell 4 Upplåningen på kreditmarknaderna i Sverige och i utlandet fördelad på sektorer

Nettobelopp. Mkr

	I Sverige			I utlandet		
	1977	1978	1979	1977	1978	1979 ¹
Staten	8 700	31 200	34 900	8 900	2 000	9 000
Kommuner	700	1 200	1 200	700	600	100
Bostäder	16 200	18 500	21 600	—	—	—
Företag	16 900	17 700	23 100	9 200	3 300	2 500
Hushåll	7 500	10 000	9 300	—	—	—
Summa	50 000	78 600	90 100	18 800	5 900	11 600

¹ Beloppen innefattar en uppskattning av utfallet för fjärde kvartalet 1979.

än stegringen i statens budgetunderskott. Det sammanhänge med att staten lånade utomlands i större omfattning än 1978. Det sammanlagda kreditflödet till andra sektorer än staten på den inhemska marknaden steg med 7,8 miljarder kr. till 55,2 miljarder kr. 1979, medan kreditflödet från utländska kreditmarknader var något lägre 1979 än 1978.

Tillväxten i inestående belopp på inlåningsräkningar i bankerna var något lägre under tolv månadersperioden t. o. m. september 1979 än motsvarande period ett år tidigare, 14,6 % jämfört med 15,7 % (Tabell 5). Under båda perioderna var tillväxttakten särskilt hög för kommuner och företag. Sett över kalenderåren blev skillnaden i tillväxttakt mer accentuerad. Allmänhetens banktillgodohavanden steg med 11,2 % 1979 mot 17,7 % 1978.¹

Tabell 5 Inlåningen i bankerna fördelad på sektorer

Förändring i inestående belopp för 12 månader t. o. m. september

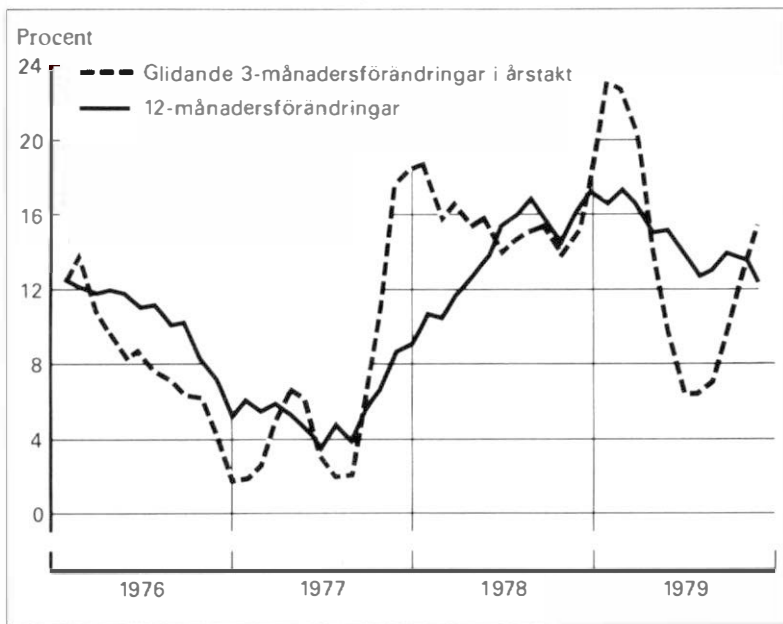
	Mkr		Procent	
	1978	1979	1978	1979
Kommuner	4 587	6 517	36,6	38,0
Företag	7 351	8 434	24,5	22,5
därav industri	2 946	3 677	33,6	31,4
Hushåll	14 004	13 750	11,9	10,4
Övrigt	1 606	881	10,4	5,2
Summa	27 546	29 582	15,7	14,6

¹ För 1978 och tidigare år har under året upplupna räntor i statistiken påförts i januari påföljande år. Fr. o. m. 1979 kommer de emellertid krediteras inlåningen redan i december samma år. För jämförelsens skull har emellertid krediterade räntor exkluderats för 1979 i uppgifterna om banktillgodohavanden och penningmängd.

I fråga om inlåningsräkningarna bör också noteras att bankerna under hösten 1979 på eget initiativ företog vissa förbättringar i villkoren utöver de höjningar av inlåningsräntorna som hade direkt samband med diskontoändringarna. De flesta banker införde sålunda en inlåningsräkning med 24 mot tidigare högst 12 månaders uppsägningstid. Räntorna på 24-månadersräkningar fastställdes på en $\frac{3}{4}$ procentenheter högre nivå än den som gällde för 12-månadersräkningar och uppgick efter höjningen av diskontot i november till $10 \frac{1}{4}$ %. Sedan följde ytterligare och mer genomgående förändringar. De flesta banker erbjuder nu en avistaräkning som ger räntegottgörelse enligt samma räntesats som för 24-månadersräkning för belopp överstigande ett halvt basbelopp ($10 \frac{1}{4}$ %) och $6 \frac{1}{2}$ % för belopp därunder. Dessutom började bankerna ge ränta på checkräkning. Räntan uppgick här till $6 \frac{1}{2}$ % efter diskontohöjningen i november.

Penningmängden, som förutom allmänhetens banktillgodohavanden även omfattar dess innehav av sedlar och mynt och utgör ett grovt mått på allmänhetens likviditet, visade naturligt nog ungefär samma utveckling som inlåningen i bankerna. Tillväxttakten i penningmängden sett över tolv månadersperioder sjönk markant under loppet av 1979, från 17,2 % till 11,3 %

Diagram 7. Penningmängden

Anm. Penningmängden innefattar allmänhetens inlåning i bankinstituten samt allmänhetens innehav av sedlar och mynt.

De glidande 3-månadersförändringarna är säsongrensade.

(Diagram 7). Denna utveckling kan dock endast till en mindre del ses som en följd av en stramare kreditpolitik. I övrigt var den uttryck för att inkomstbortfallet genom bytesbalansunderskottet i rådande goda likviditetsläge ej kompenseras genom företagsupplåning utomlands.

Kredit- och valutapolitiska åtgärder 1979

1 januari

Gällande regler avseende *kommersiella krediter* ändrades. Valutabankerna gavs möjlighet att efter inhämtande av riksbankens tillstånd i varje särskilt fall i utlandet uppta lån i utländsk valuta för vidareutlåning till företag som har tillstånd att i utlandet uppta lån på kortare tid än genomsnittligt fem år.

Inom ramen för ett av riksbanken fastställt belopp får valutabankerna dessutom utan riksbankens särskilda tillstånd uppta lån i utländsk valuta i utlandet för vidareutlåning till företag på högst sex månader för finansiering av varuimport och kreditgivning vid varuexport. Vidareutlåningen får endast avse finansiering av sådana varor för vilka leverantörskredit normalt lämnas på högst sex månader. Tillstånd för företaget erfordras ej.

9 januari

Överenskommelse träffades mellan delegationen för bostadsfinansiering och företrädare för bankerna om *bostadsbyggandets finansiering 1979*. Utgångspunkt för överläggningarna var de mål för bostadsbyggandet som uppställdes i regeringens budgetproposition.

I uppgörelsen förklarade sig bankerna – de privata affärsbankerna, PK-banken, sparbankerna och föreningsbankerna – villiga att svara för de byggnadskrediter som skulle komma att erfordras för 1) statligt belånade ny- och ombyggnader, 2) allmänna samlingslokaler och tomträttsmark som finansieras med statligt stöd, samt för 3) energisparåtgärder i bostäder, när det statliga stödet inte kan betalas ut i förskott. Bankerna förklarade sig härutöver villiga att medverka till att byggnadskrediter ställes till förfogande även för bostadsbyggandet utan statliga lån.

I syfte att undvika svårigheter i kreditgivningen träffade bankerna sinsemellan en särskild överenskommelse om samarbete under året, enligt vilken riktpunkten för fördelningen av krediterna på bankgrupper fastlades. Den ordning för regional behandling av kreditfrågorna som infördes förra året skulle tillämpas också under år 1979.

I fråga om den slutliga finansieringen förklarade sig bankerna villiga att medverka till avlyft i färdiga fastigheter genom att under året öka sitt nettoinnehav av bostadsobligationer med 6 000 mkr.

17 januari

Tillägg gjordes till gällande regler vid *förtidsinlösen av utlandslån* enligt följande.

Tillstånd utan krav på refinansiering i utlandet skulle normalt kunna påräknas på ansökningar om förtidsinlösen av utlandslån vilka förfaller till

slutbetalning inom högst nio månader.

Valutabankerna skulle dessutom efter ansökan kunna påräkna riksbankens tillstånd att låta sina kunder i förtid återbetala lån som bankerna givit dem under ramtillstånd (enligt valutaföreskrifterna 3:51), även om fem år inte förflutit sedan lånen gavs.

Förutsättningar härför skulle dock vara *antingen*

a) att lånen understeg eller vid upptagandet understeg motvärdet av 1 mkr och att låntagaren genom lånet drabbats av, eller riskerade att i framtiden drabbas av kursförluster med betydande skadlig inverkan på låntagarens ekonomiska ställning, *eller*

b) att låntagaren gått i konkurs eller på annat sätt gjort det nödvändigt för banken att säga upp lånet för att skydda sin fordran.

15 februari

Fullmäktige ändrade *bankernas likviditetskrav* med verkan från mars månad.

Ändringen innebar en höjning av likviditetskraven för Post- och Kreditbanken, Skandinaviska Enskilda Banken och Svenska Handelsbanken med 1 procentenhet och för övriga affärsbanker, sparbanker och föreningsbanker med 2 procentenheter. För Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank bibehölls kraven oförändrade. Efter ändringen uppgick kraven till:

PK-banken	37 %	Sparbankernas Bank	45 %
S.-E.-banken	37 %	Föreningsbankernas Bank	50 %
Handelsbanken	37 %	Sparbanker, större	28 %
Götabanken	31 %	Sparbanker, mindre	27 %
Provinsbanker	30 %	Föreningsbanker	28 %

20 februari

Vid överläggningar mellan riksbanken och representanter för Försäkringsbolagens riksförbund och Folksam angav riksbanken sina önskemål om *försäkringsbolagens placeringskvoter* och om försäkringsbolagens bidrag till bostadsfinansieringen under 1979. Den nya placeringskvotsrekommendationen skulle innebära en höjning med inemot 5 procentenheter jämfört med 1978. Riksförbundet och Folksam anslöt sig den 29 mars 1979 till rekommendationen, med reservation för att en ny prövning måste göras om förutsättningarna påtagligt skulle förändras. De önskade även ytterligare diskussion om detaljerna i placeringskvotsrekommendationerna.

Försäkringsbolagens bidrag till *bostadsfinansieringen* inom ramen för de prioriterade placeringarna förutsattes under 1979 uppgå till minst 3 000 mkr i form av nettoökning av innehavet av bostadsobligationer.

Riksbanken påpekade att det var angeläget att försäkringsbolagen strävade mot en så jämn fördelning över året som möjligt av sina prioriterade placeringar totalt och av bostadsobligationsköp. Försäkringsbolagen borde i övrigt fästa största vikt vid att bidra till *industrins finansiering* genom köp av obligationer och i andra former som tidigare angivits.

16 mars

AP-fondernas placeringar under 1979 diskuterades mellan riksbanken och representanter för AP-fondernas styrelser. Enighet nåddes om av riksbanken rekommenderade riktlinjer innebärande att AP-fonderna skulle placera inemot 5 000 mkr i statsobligationer och inemot 4 000 mkr i bostadsobligationer. Riktlinjerna skulle diskuteras på nytt om förutsättningarna avsevärt ändrades.

1 april

AB Svensk exportkredit (SEK) bedriver kreditgivning med stöd av förordningen (1978:404) om exportkreditfinansiering med statligt stöd. I samband härmed anpassades riksbankens föreskrifter om tillämpning av valutaförordningen så att SEK utan riksbankens tillstånd kan lämna kredit till svensk exportör, valutabank, utländsk köpare eller dennes bank och avlyfta kredit för exportör eller valutabank som dessa lämnat till utländsk köpare eller dennes bank. Dispens lämnades på motsvarande sätt för valutabank att lämna sådan kredit till svensk exportör, utländsk köpare eller dennes bank, som SEK avlyfter eller refinansierar.

18 maj

Valutastyrelsen beslutade att med omedelbar verkan avskaffa de beloppsgränser som gällt för resp. valutabanks upplåning i utlandet för vidareutlåning till svenska företag för finansiering av betalning vid förestående varuimport och av kreditgivning vid förestående varuexport.

5 juni

I brev meddelade riksbanken, efter samråd med *försäkringsbolagen*, vissa modifieringar av de av riksbanken den 21 februari givna *placeringsrekommendationerna* för 1979. För koncerner skulle de prioriterade placeringarna utgöra minst 73 % av livbolagens och 60 % av sakbolagens nettoökning av de totala placeringarna. För fristående bolag skulle de prioriterade placeringarna utgöra för livbolag minst 71 % och för sakbolag 60 %.

9 juni

Riksdagen antog en lag om *konto för likviditetsutjämning* (SFS 1979:468). Tillämpningsföreskrifter utfärdades av riksbanken den 15 juni 1979 (RBFS 1979:3).

Lagen innebär att svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar, med undantag för kreditmarknadsinstitut, kan öppna ett särskilt konto i riksbanken – konto för likviditetsutjämning. Innestående medel på detta konto tillgodogörs utöver grundränta en icke skattepliktig bonusränta. Insättning på konto för likviditetsutjämning skall göras under tiden 1 juli–31 december 1979. Första insättningen skall uppgå till minst 100 000 kronor och behållningen på kontot får därefter inte understiga detta belopp. Uttag får i övrigt ske med en uppsägningstid på två månader.

Grundränta utgår efter en räntesats som riksbanken bestämmer. Denna skall vara anpassad till räntenivån vid insättning av större belopp i bank.

Bonusränta utgår under tiden 1 juli 1979–31 mars 1981 med 2 % för år på innestående belopp, dock högst på det belopp som innestår på kontot den 31 mars 1981.

Det belopp varpå bonusräntan räknas är knutet till företagets avsättningar till investeringsfond enligt lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning. Inte i något fall får det räntegrundande beloppet överstiga två gånger summan av de belopp som företaget i bokslut till ledning för 1979 och 1980 års taxeringar har avsatt till dessa investeringsfonder. Grundräntan fastställdes av riksbanken till 1 1/4 procentenheter över diskontot.

21 juni

Riksbanken beslöt att fr. o. m. 1 juli ändra *likviditetskraven för bankerna*. Kraven höjdes med 2 procentenheter för Post- och Kreditbanken och med 1 procentenhet för de s. k. provinsbankerna, sparbankerna och föreningsbankerna. För Skandinaviska Enskilda Banken, Svenska Handelsbanken, Götabanken, Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank bibehölls kraven oförändrade.

De nya kraven blev:

PK-banken	39 %	Sparbankernas Bank	45 %
S.-E.-banken	37 %	Föreningsbankernas Bank	50 %
Handelsbanken	37 %	Sparbanker, större	29 %
Götabanken	31 %	Sparbanker, mindre	28 %
Provinsbankerna	31 %	Föreningsbanker	29 %

5 juli

Riksbanksfullmäktige beslöt att med verkan från följande dag höja *riksbankens diskonto* från 6 1/2 till 7 % varvid förutsattes att bankernas in- och utlåningsräntor höjdes i samma mån som diskontot. För långfristiga obligationer och andra långfristiga lån med bunden ränta medgavs en höjning av räntesatsen med 1/2 procentenhet. Fullmäktige beslöt vidare att fr. o. m. 10 juli höja kassakraven för affärsbankerna från 2 % till 4 % och med verkan från samma datum skärpa villkoren för bankernas upplåning i riksbanken. Denna upplåning kan härfter ske till en räntesats lika med diskontot för belopp motsvarande 50 % – tidigare 75 % – av den låntagande bankens egna kapital. För upplåning utöver denna gräns tillämpas från nämnda tidpunkt en räntesats av diskontot plus 3 procentenheter. Fr. o. m. maj 1977 hade denna s. k. straffränta utgjort diskontot plus 2 procentenheter.

19 juli och 30 augusti

Riksbanksfullmäktige beslöt den 19 juli att höja grundräntan på medel inestående på konto för likviditet^s utjämning. Räntesatsen höjdes från 1 1/4 till 2 1/4 procentenheter över riksbankens diskonto med verkan fr. o. m. den 1 augusti. Den 30 augusti beslöt fullmäktige att ifrågavarande räntesats med verkan från den 1 september skall uppgå till diskontot plus 2 3/4 procentenheter. I båda fallen skedde höjningen med anledning av att bankerna höjt sina specialinlåningsräntor (RBFS 1979:4).

26 september

Riksbanken beslöt att med verkan fr. o. m. den 27 september höja *riksbankens diskonto* från 7 % till 8 % varvid förutsattes att bankernas in- och utlåningsräntor höjdes i samma mån som diskontot. Utöver denna höjning av bankernas räntesatser medgavs bankerna att höja räntan för krediter i räkning, med undantag av bostadsbyggnadskrediter, med i genomsnitt ytterligare 1 procentenhet.

Vid samma tillfälle beslöt riksbanken medge att räntesatsen för långfristiga obligationer och andra långfristiga lån med bunden ränta höjdes med 1/4 procentenheter.

22 november

Riksbanken beslöt att med verkan från den 23 november höja *riksbankens diskonto* från 8 % till 9 %. Bankerna förutsattes anpassa sina rörliga in- och utlåningsräntor till ändringen av diskontot. För långfristiga obligationer och andra långfristiga lån med bunden ränta medgavs en höjning av räntesatsen med 1/4 procentenhet.

Vid höjningen av diskontot i september medgavs en höjning av räntesatsen för krediter i räkning med en procentenhet utöver diskontoändringen. Medgivandet, som för affärsbankerna innebar en genomsnittlig ränteglidning på cirka 0.2 procentenheter, återkallades den 22 november. I stället medgavs samtliga bankinstitut en genomsnittlig allmän räntehöjning på 0.2 procentenheter räknad på den totala utlåningen. Det innebär att bankerna har frihet att omfördela räntehöjningen så att tyngdpunkten inte behöver läggas fullt ut på krediter i räkning.

Riksbanksfullmäktige beslöt vidare att fr. o. m. den 3 december 1979 höja kassakraven för affärsbanker från 4 % till 6 %. Likviditetskravet för bankerna höjdes fr. o. m. januari 1980 med en procentenhet med undantag för Post- och Kreditbanken för vilken kravet sänktes med en procentenhet och för Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank för vilka kravet hölls oförändrat.

De nya likviditetskraven blev:

PKbanken	38 %	Sparbankernas Bank	45 %
S.-E.-banken	38 %	Föreningsbankernas Bank	50 %
Handelsbanken	38 %	Sparbanker, större	30 %
Götabanken	32 %	Sparbanker, mindre	29 %
Provinsbankerna	32 %	Föreningsbanker	30 %

Riksbankens bokslut

Tillgångar. Mkr	Balans	
	1978	1979
<i>Guld och utländska tillgångar</i>		
Guld och valutareserv	18 378,0	15 209,0
Guld	1 155,0	1 168,4
Sarskilda dragningsrätter i		
Internationella valutafonden	617,1	945,5
Reservposition i Internationella		
valutafonden	746,4	752,3
Lån till Internationella valutafonden	305,4	235,8
Utländska banker m. m., nettobelopp	4 075,7	3 937,8
Utländska värdepapper	11 478,4	8 169,2
Sveriges andel i Internationella återupp- byggnadsbankens grundfond, mbetalt belopp	196,3	196,3
Övriga	1 378,3	1 066,5
<i>Inhemska tillgångar</i>		
Skattkammarväxlar och obligationer	19 642,0	33 256,6
Statspapper	19 271,8	32 905,2
Övriga	370,2	351,4
Utläning	439,7	6 629,9
Banker	—	6 011,0
Övriga kreditinstitut	—	—
Allmänheten	439,7	618,9
Skiljemynt	65,6	51,3
Checkar och postväxlar m. m.	160,5	188,4
Övriga	59,6	10,9
Summa	40 320,0	56 608,9

räkning

Skulder. Mkr

	1978	1979
<i>Utländska skulder</i>		
Nettotilldelning av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	589,5	840,9
Övriga	1 863,8	1 801,3
<i>Inhemska skulder</i>		
Utelöpande sedlar	27 747,4	31 580,3
Checkräkning	2 391,1	10 212,9
Staten	154,4	183,7
Banker	2 218,7	10 002,0
Övriga	18,0	27,2
Särskilda räkningar	2 387,3	5 569,8
Konton för investering i skogsbruk och rörelse	1 965,6	2 105,2
Arbetsmiljökonton	312,4	195,2
Särskilda investeringskonton	109,3	71,3
Konton för likviditetsutjämning	—	3 198,1
Övriga	21,3	20,7
<i>Eget kapital</i>	5 319,6	6 583,0
Grundfond	1 000,0	1 000,0
Reservfond	500,0	500,0
Dispositionsfond	2 160,0	2 990,0
Övriga egna fonder	179,0	125,0
Reserverade vinstmedel	0,4	0,6
Vinst för året	1 480,2	1 967,4
Summa	40 320,0	56 608,9

Resultaträkning

Mkr

	1978	1979
Intäkter		
<i>Utländska rörelsen</i>		
Ränteintäkter	1 294,9	1 496,2
Räntekostnader	– 141,5	– 148,6
Kursdifferenser	–1 263,5	– 413,3
Övriga inkomster	0,2	1,3
<i>Inhemska rörelsen</i>		
Ränteintäkter av skattkamarväxlar och obligationer	1 853,9	2 087,2
Övriga ränteintäkter	191,2	355,0
Övriga räntekostnader	– 213,4	– 324,0
Nedskrivning av statspapper och obligationer	– 89,1	– 920,0
Övriga Inkomster	2,6	7,0
Summa	1 635,5	2 140,8
Kostnader		
Sedelkostnader	36,3	44,3
Personalkostnader	88,5	96,6
Övriga förvaltningskostnader	30,5	32,4
Summa	155,3	173,3
Redovisat årsresultat	1 480,2	1 967,4

Kommentarer till 1979 års bokslut

Från och med årets bokslut har resultaträkningens uppställningsform ändrats för att överskådligare visa hur riksbankens resultat uppkommit.

Vid beräkning av bokföringskurserna för riksbankens utländska tillgångar och skulder tillämpas en princip som baseras på ett genomsnitt av marknadskurserna under en viss period. Med anledning härav har riksbankens utländska tillgångar och skulder nedskrivits med 454 mkr, vilket redovisas i resultaträkningen under rubriken "utländska rörelsen, kursdifferenser".

Riksbankens innehav av obligationer har under året nedskrivits med 920 mkr.

Övriga ränteintäkter består av räntor på utlåning till banker och allmänhet.

Av beloppet på övriga räntekostnader ingår räntor på kassakvotsmedel med 215 mkr och räntor på konton för likviditetsutjämning med 107 mkr.

Av personalkostnaderna uppgår löner och arvoden till 66 mkr och pensioner och sociala avgifter till 29 mkr.

Riksbankens resultat för år 1979 uppgår till 1 967 445 840 kronor. För år 1978 uppgick resultatet till 1 480 226 203 kronor.

Inom linjen förda poster

Tkr

	1978	1979
Tillgångar		
Taxeringsvärden av riksbankens fastigheter i		
Stockholm: nya riksbankshuset	60 000	60 000
gamla riksbankshuset	7 000	7 000
Göteborg	4 100	4 100
Malmö	5 900	5 900
Falun	630	630
Gävle	500	500
Halmstad	550	550
Härnösand	400	400
Jönköping	440	440
Karlstad	720	720
Kristianstad	460	460
Linköping	1 000	1 000
Luleå	1 362	1 362
Nyköping	850	850
Visby	230	230
Örebro	650	650
Östersund	330	330
Tumba, sedelförbränningshuset	217	217
Diverse valv	125	125
	85 464	85 464
Aktier i Tumba Bruk	25 000	25 000
Aktier i Banken för internationell betalningsutjämnning m. fl.	10 105	10 105
Riksbankens mynt- och medaljsamling	160	160
Lån till riksbankspersonalens semesterförening	1 440	1 466
Summa	122 169	122 196

Utlåning från vissa lånefonder

Den 31 december 1979 utestående lån från olika lånefonder fördelar sig till antal och belopp på de olika kontoren sålunda:

	Bosättningslån		Avbetalningslån		Egnahems- m. fl. lånefonder	
	Antal	Belopp, tkr	Antal	Belopp, tkr	Antal	Belopp, tkr
Stockholm	7 764	34 413	917	5 442	7	58
Göteborg	4 127	20 799	690	3 477	–	–
Malmö	4 233	17 941	293	1 717	–	–
Falun	1 711	8 038	734	4 998	3	40
Gävle	1 984	9 562	224	1 564	10	58
Halmstad	892	3 813	119	545	15	133
Härnösand	2 046	9 369	175	1 453	6	22
Jönköping	1 651	7 423	269	1 256	–	–
Kalmar	1 173	5 293	412	2 615	6	50
Karlskrona	956	4 435	238	1 328	1	12
Karlstad	1 882	8 721	396	3 089	8	22
Kristianstad	1 363	6 357	100	659	13	131
Linköping	2 298	10 228	328	2 122	7	20
Luleå	2 704	12 382	258	1 533	18	95
Skövde	1 298	6 093	263	2 438	10	50
Nyköping	1 602	7 074	214	1 883	11	121
Umeå	2 042	9 514	771	8 531	43	358
Uppsala	1 703	7 970	891	7 199	9	115
Visby	323	1 443	65	626	13	95
Vänersborg	1 980	8 998	233	1 934	17	116
Västerås	1 600	7 202	190	1 591	7	77
Växjö	1 079	4 679	311	1 158	2	22
Örebro	1 267	5 260	850	5 145	1	7
Östersund	1 043	5 069	966	9 173	26	126
Summa	48 721	222 086	9 907	71 489	233	1 728

Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder

Fullmäktige

Vid utgången av år 1979 hade fullmäktige följande sammansättning.

Torsten Bengtson, ordförande
Allan Hernelius, vice ordförande och deputerad
Lars Wohlin, riksbankschef
Erik Wärnberg
Gunnar Sträng
Karl Erik Eriksson
Thage Peterson

Suppleanter

Bertil Jonasson, personlig suppleant för ordföranden
Sten Westerberg
Grethe Lundblad
Ivan Svanström
Gunnar Nilsson
Rune Ångström
Curt Boström

Kurt Eklöf, vice riksbankschef

Valutastyrelsen

Beträffande valutastyrelsens sammansättning vid utgången av år 1979 hänvisas till styrelsens berättelse, som utgör bilaga 4 till förvaltningsberättelsen.

Disposition av riksbankens vinst för år 1978

På förslag av fullmäktige beslöt riksdagen att av riksbankens tillgängliga vinstmedel— I 480 584 166 kronor— skulle 650 mkr inlevereras till statsverket under budgetåret 1978/79, 830 mkr överföras till dispositionsfonden och återstående 584 166 kronor kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Sedelutgivningen

Under det gångna året var den utelöpande sedelmängden störst på rapportdagen den 21 december och uppgick då till 32 040 mkr, en ökning i

förhållande till motsvarande dag 1978 med 3 579,4 mkr eller 13 %. Det lägsta utelöpande sedelbeloppet under 1979 förelåg på rapportdagen den 7 februari och utgjorde då 25 638,3 mkr. Den högsta procentuella ökningen i förhållande till 1978 noterades den 12 april och uppgick till 15,4 %. Den lägsta procentuella ökningen registrerades den 30 november och utgjorde 9,4 %.

Avgivna remissyttranden

Fullmäktige har under året efter remiss avgivit yttrande över följande betänkanden, utredningar och skrivelser. I förteckningen har inte medtagits yttranden över ansökningar som remitterats till riksbanken.

11.1, § 1. Skrivelser från Svenska Bankföreningen och Post och Kreditbanken, PKbanken, om ändring av blancokreditreglerna i 59 § lagen om bankrörelse.

11.1, § 2. Fiskerikommitténs promemoria "Nytt stormskadeskydd för blankålsfisket med fasta redskap" (Ds Jo 1978:10).

1.2, § 1. Departementspromemorian "Systemleveranser till industri- och anläggningsprojekt – problem och möjligheter för svensk tillverkningsindustri" (Ds I 1978:39).

8.2, § 2. Banklagsutredningens delbetänkande "Nya kapitaltäckningsregler för bankerna" (Ds E 1978:4).

15.2, § 2. Betänkandet "Långtidsutredningen 1978" (SOU 1978:78).

15.2, § 3. Skrivelser från Exportkreditnämnden angående dels förslag om garantier till säkerhetsgivare m. m., dels förslag till ändring av riktlinjerna för Exportkreditnämndens verksamhet rörande exportkreditgarantigivning.

1.3, § 1. Bokföringsnämndens promemoria av den 24 november 1978 beträffande omräkning av fordringar och skulder i utländsk valuta.

19.7, § 1. Betänkandet "Kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige m. m." (SOU 1978:73).

19.7, § 2. Medlemsförslag inom Nordiska rådet om åtgärder för att underlätta industriella projekt.

30.8, § 1. Byggnadsvårdsutredningens betänkande "Kulturhistorisk bebyggelse – värd att vårda" (SOU 1979:17).

30.8, § 2. Börsstyrelsens förslag till förordning om Stockholms fondbörs.

13.9, § 1. Banklagsutredningens delbetänkande "Blancokrediter och bankkontorsetablering" (Ds E 1979:5).

27.9, § 1. Allmänna pensionsfondens framställan om ändring av räntesatsen för lån från fondstyrelse till kreditinrättning som lämnat återlån.

25.10, § 1. Medlemsförslag inom Nordiska rådet om åtgärder för att förbättra nordiska projektanställdas ställning utanför Norden.

8.11, § 1. Framställning från Exportkreditnämnden om ökning av vissa rammar m. m.

29.11, § 1. Decentraliseringsutredningens betänkande "Decentralisering av beslut om tillstånd för utlänning att driva näring i Sverige m. m." (Ds Kn 1979:6).

20.12, § 2. Betänkandet "Rationellare girohantering" (SOU 1979:35).

Innestående på särskilda räkningar

Investeringskonton för konjunkturutjämning	2 105 mkr
varav	
investering i rörelse	2 081 mkr
investering i skogsbruk	24 mkr
Arbetsmiljökonton	195 mkr
Särskilt investeringskonto	71 mkr
Investeringskonto för skog	14 mkr
Likviditetsutjämningskonto ¹	3 223 mkr

Utlåning från statliga lånefonder

Vid utgången av år 1979 utestod lån från av riksbanken förvaltade fonder enligt nedan.

Egnahemslån m. fl.	1,7 mkr
Stödlån till jordbrukare	50 463 kr
Lånefonder för värnpliktslån	6 898 kr

Den av riksbanken tidigare förvaltade statens fiskredskapslånefond överfördes enligt regeringsbeslut till kammarkollegiet per den 30 juni 1979.

¹ Se Kredit- och valutapolitiska åtgärder.

Statens bosättningslånefond

Från statens bosättningslånefond – till vilken riksdagen hittills anvisat 318 110 700 kronor utgjorde utlåningen vid utgången av år 1979 ca 222 mkr.

Det utestående lånebeloppet har under året minskat med 0,7 mkr. Antalet utestående lån uppgick till 48 721, en minskning under året med 290 lån. Av dessa har 37 828 utgivits till äkta makar eller andra sammanboende, 9 558 till ensamstående mödrar och 1 335 till ensamstående fäder eller ensamstående handikappade utan barn.

Medelbeloppet för under året utlämnade lån utgjorde 7 293 kronor.

Fullmäktige beslöt att från och med den 1 oktober 1979 höja högsta medgivna årsinkomst för erhållande av lån från 85 000 kronor till 100 000 kronor.

Fördelningen på de olika kontoren av lånen till antal och belopp framgår av de uppgifter som intagits på s. 37.

Från låneverksamhetens början i januari 1939 till utgången av år 1979 har utlämnats lån till ett sammanlagt belopp av omkring 1 174 mkr. Därav har ca 933,6 mkr återbetalats och ett belopp om ca 6,0 mkr avskrivits.

Utlåning från riksbankens avbetalningslånefond

Antalet utestående lån från riksbankens avbetalningslånefond, vilken uppgår till 125 mkr, uppgick vid utgången av år 1979 till 9 907 med den fördelning mellan bankens kontor som framgår av s. 37. Den sammanlagda lånesumman vid årets utgång utgjorde ca 71 mkr.

Hypotekslånegivningen

Antalet utestående s. k. hypotekslån, vilka huvudsakligen beviljas för förvärv av premieobligationer vid nyemission, uppgick vid årets utgång till 19 567. Den sammanlagda lånesumman var vid samma tidpunkt ca 526,2 mkr.

Avdelningskontorsutredningen

Den av fullmäktige år 1975 tillsatta avdelningskontorsutredningen avlämnade i slutet av år 1978 sin slutrapport, avdelningskontorsutredningens slutrapport, 1978.

Utredningens huvuduppgift var att utreda sedelförsörjningen och i samband därmed frågan om den framtida utformningen av riksbankens avdelningskontorsnät. Därvid borde utredningen närmare undersöka vilka arbetsuppgifter som i framtiden borde fullgöras vid kontoren.

Beträffande riksbankens avdelningskontorsorganisation diskuterade utredningen främst två alternativ, nämligen dels en oförändrad organisation

med 23 avdelningskontor dels en minskning av antalet avdelningskontor från 23 till 16. Utredningens majoritet konstaterade att ett bibehållande av nuvarande kontorsnät innebar möjlighet för statsmakterna att i framtiden tilldela riksbanken arbetsuppgifter som kräver en länsvis administration. Utredningen tillmätte denna möjlighet stor vikt. Fördelarna med att behålla en fungerande kontorsorganisation där det länsvisa sambandet bevarades och där anställd personal inte måste flytta för att behålla sina anställningar i riksbanken bedömdes av utredningens majoritet vara större än de vinster en ny och delvis oprövad organisation med 16 avdelningskontor skulle medföra i form av bl. a. lägre kostnader.

Utredningen förordade vidare att pågående försök med att utveckla ett sedeldepåsystem i samarbete med posten borde fortsätta. Vidare redovisades förslag till ändrade regler för riksbankens utlåningsrörelse i syfte att öka densamma. Utredningen pekade slutligen på olika möjligheter att tillföra riksbankens avdelningskontor nya arbetsuppgifter.

Vid fullmäktiges behandling av slutrapporten beslöt fullmäktiges majoritet att behålla nuvarande organisation med 23 avdelningskontor. Beträffande de pågående försöken att utveckla ett sedeldepåsystem ställde sig fullmäktige av principiella skäl avvisande till tanken på sedeldepåer utanför riksbanken. Fullmäktige beslöt emellertid att det vid det fortsatta utredningsarbetet skulle övervägas huruvida sedeldepåer kunde inrättas i riksbankens egen regi på ett mycket begränsat antal orter, där behovet av en sådan depå framstod som särskilt stort. Fullmäktige anslöt sig till utredningens förslag om att utvidga riksbankens lånerörelse. Åtgärder härför har vidtagits genom precisering och utvidgning av kriterierna för s. k. avbetalningslån. Slutligen beslöt fullmäktige att bevaka möjligheten att söka tillföra avdelningskontoren nya och mera kvalificerade arbetsuppgifter. Som ett resultat av denna bevakning har fullmäktige i två län övertagit vissa uppgifter i samband med förvaltningen av utvecklingsfondernas lånestock. Fortsatt bevakning av möjliga nya arbetsuppgifter sker med viss konsultinsats.

Riksbankens fastigheter

Som en följd av fullmäktiges beslut beträffande avdelningskontorsorganisationen har en plan upprättats för de investeringar i ombyggnader och nybyggnad som erfordras vid kontoren. Då den framtida kontorsorganisationen tidigare varit osäker har i och för sig önskvärda ombyggnader fått anstå. Detta och den snabba ökningen av sedelvolymen samt ökade säkerhetskrav har medfört att mycket omfattande investeringar i riksbankens fastigheter måste göras under 80-talet och en översiktlig plan härför har upprättats.

Under 1979 har en omfattande ombyggnad av avdelningskontoret i Luleå avslutats till en total kostnad av 13,9 mkr. För sedelförstörringskontoret har under året iordningställts nya lokaler i anslutning till Tumba bruk.

Kostnaden härför har uppgått till ca 6 mkr. Samtidigt har en ny anläggning för destruktion av sedlar och annat värdetryck tagits i bruk till en kostnad av ca 4,2 mkr. Den nya destruktionsprocessen innebär att papperet, i stället för att såsom tidigare brännas, återvinnes i ny papperstillverkning. Projektering för ombyggnadsarbeten har påbörjats vid kontoren i Umeå, Västerås och Gävle. I februari beslöt fullmäktige att låta uppföra en ny fastighet för riksbankens kontor i Jönköping.

Riksbankens personal vid utgången av åren 1978 och 1979

	Huvudkontoret		Avdelningskontoren		Summa	
	1978	1979	1978	1979	1978	1979
Tjänstemän som omfattas av chefslöneavtalet och förordnande tjänstemän	14	13	—	—	14	13
Handläggande personal i övrigt	242	264	141	143	383	407
Biträdespersonal ¹	278	262	320	340	598	602
Övrig personal ²	13	10	44	38	57	48
Summa	547	549	505	521	1 052 ³	1 070 ⁴

¹ Riksbanksassistenter, kontorister, sedelräknare, expeditionsassistenter m. fl.

² Ej lönegradsplacerad personal: arvodister, lokalvårdare, fastighetsarbetare och tillfälligt anställd personal.

³ Exklusive 6 tjänstemän som är tjänstlediga för upprätthållande av tjänst i annan statsinstitution.

⁴ Exklusive 12 tjänstemän som är tjänstlediga för upprätthållande av tjänst i annan statsinstitution.

Administrativt utvecklingsarbete

Enligt en tidigare fastlagd femårsplan för ADB-verksamheten i riksbanken har under året beslut fattats om att genomföra projektet ADBUT, ADB-system för riksbankens utlåningsverksamhet. ADB-utvecklingsarbetet fortsätter enligt planen närmast med ett system för produktion av betalningsbalansstatistik m. m. samt ett ADB-system för statistikbearbetning och analys på kreditpolitiska avdelningen.

Efter anbudsförfarande och utvärdering beslöt fullmäktige i mars 1979 att anskaffa en central dator av märket Burroughs. Den nya stordatorn, som kommer att placeras vid huvudkontoret, installeras under första kvartalet 1980. Uppbyggnaden av en driftsorganisation pågår och innefattar rekrytering av preliminärt 13 tjänstemän. Det första system som kommer att tas i produktion på den nya utrustningen är ovan nämnda system för utlåningsverksamheten. Detta beräknas ske vid årsskiftet 1980/81.

Bland projekt avseende administrativ rationalisering i övrigt bör nämnas utredningen om sedelhanteringen i riksbanken som nödvändiggjorts av den kraftigt ökande sedelmängden.

*Bilaga I***Internationellt finansiellt samarbete***Överläggningarna om ett substitutionskonto*

Inom Internationella valutafonden (IMF) har överläggningarna under 1979 i betydande grad ägnats åt frågan om inrättandet av ett substitutionskonto. Avsikten är att IMF:s medlemsländer skulle erbjudas att frivilligt göra insättningar av behållningar av US-dollar på detta konto. I utbyte skulle insättningarna erhålla fordringar uttryckta i IMF:s särskilda dragningsrätter (SDR). Ett sådant substitutionskonto skulle på kort sikt – genom att möjliggöra reservdiversifiering i ordnade former – kunna medverka till en lugnare utveckling på valutamarknaden. På längre sikt skulle kontot kunna bidra till att stärka SDR:s ställning som reservtillgång, vilket skulle överensstämma med ett av de mål som uppställs i valutafondens stadga.

Förslaget om ett substitutionsarrangemang utgör inte någon nyhet. Inom valutafondens ram har liknande förslag diskuterats vid ett flertal tillfällen, senast i valutareformförhandlingarna under 1970-talets början. De detaljerade planer som utarbetades i detta sammanhang avsåg att möjliggöra en mycket omfattande engångssubstitution. De aktuella diskussionerna är inriktade på ett mera begränsat arrangemang, som dessutom skall kunna genomföras i etapper. Vidare har intresset nu koncentrerats till substitution av US-dollar.

Uppläggningsen av det fortsatta arbetet på att inrätta ett substitutionskonto behandlades vid IMF:s interimskommittés möte i oktober. Kommittén gav därvid fonddirektionen i uppdrag att med förtur söka utforma en plan och att rapportera till kommitténs möte i april 1980. Samtidigt angavs vissa generella riktlinjer för arbetet, bl. a. att ett konto borde tillfredsställa alla medlemsländers behov, såväl i-länders som u-länders, samt att de kostnader och förmåner som följde av arrangemanget skulle delas rättvist mellan alla berörda parter.

Särskilda likviditetsfrågor i IMF

Förstärkningen av IMF:s ordinarie resurser. I december 1978 antog fondens styrelse en överenskommelse om *den sjunde allmänna kvotöversynen* i IMF, vilken innebär en total höjning av kvoterna med 50 procent från 39 till 58,6 miljarder SDR¹. För Sveriges del innebär översynen en kvothöjning från 450 till 675 milj. SDR. Sverige har godkänt denna höjning. De nya kvoterna kan dock träda i kraft först sedan medlemmar med sammanlagt minst 75 procent av kvoterna i IMF lämnat sitt godkännande. Sådant godkännande skall meddelas senast den 1 november 1980.

¹ 1 SDR motsvarade vid utgången av 1979 5,47 kr.

Nya SDR-tilldelningar. I enlighet med fondstyrelsens beslut i december 1978 om ett återupptagande av tilldelningarna av särskilda dragningsrätter skedde i januari en ny tilldelning om totalt 4 miljarder SDR, varvid Sverige erhöll ca 47 milj. SDR. Den totala tilldelningen av SDR uppgår därmed till 13,3 miljarder, varav Sverige erhållit 154 milj. Under 1980 och 1981 kommer ytterligare två nytilldelningar om vardera 4 miljarder SDR att ske.

Den supplementära finansieringsfaciliteten. Fondens direktion beslutade i augusti 1977 att upprätta en extraordinär lånefacilitet, *den supplementära finansieringsfaciliteten*, som skall möjliggöra utvidgad kreditgivning till medlemsländer med stora bytesbalansunderskott. Faciliteten, som finansieras genom upplåning från oljeexporterande länder och industriländer, trädde i kraft i februari. Vid ikraftträdandet uppgick det tillgängliga beloppet under faciliteten till ca 7.8 miljarder SDR.

Reglerna för faciliteten innebär att den skall utnyttjas parallellt med användning av fondens ordinarie resurser. Under 1979 har 8 medlemmar utnyttjat den i samband med låneavtal om totalt 1 280 milj. SDR, varav 894 milj. SDR avsett lån från den supplementära faciliteten.

Valutafondens löpande verksamhet

IMFs direktion antog i mars nya riktlinjer för den s. k. *konditionaliteten*, dvs. de ekonomisk-politiska villkor som skall gälla vid utnyttjandet av IMFs resurser. Dessa riktlinjer har givits en mera preciserad utformning än de tidigare gällande reglerna från 1968.

I de nya riktlinjerna har beaktats att åtskilliga medlemsländer under senare år tagit upp lånediskussioner med IMF på ett mycket sent stadium av en betalningsbalanskris, vilket gjort att långtgående anpassningsåtgärder blivit oundvikliga. Det betonas därför särskilt att fonden i de regelbundna konsultationerna med medlemsländerna skall verka för att anpassningen inleds innan betalningsbalanssvårigheterna blivit akuta. En sådan anpassning kan dessutom stödjas med fondkredit på mindre strikta villkor. I riktlinjerna konstateras även att länder med strukturella problem behöver en relativt lång anpassningsperiod. Låneavtal med IMF av stand-by-karaktär skall därför kunna ingås för perioder om upp till tre år. Vidare bör noteras att det uttryckligen sägs i riktlinjerna att fonden vid utformningen av anpassningsprogram skall ta hänsyn till medlemslandets inhemska sociala och politiska mål samt till landets ekonomiska prioriteringar.

En översyn av *den kompensatoriska finansieringsfaciliteten* avslutades i augusti. Denna facilitet, som finansieras från fondens ordinarie resurser, är inriktad på betalningsbalansstöd vid tillfälliga exportnedgångar utanför ett medlemslands kontroll. Översynen resulterade i att maximigränsen för dragningar under faciliteten höjdes från 75 till 100 procent av ett medlemslands IMF-kvot och att vissa smärre tekniska justeringar genomfördes.

På uppdrag av interimskommittén har IMFs direktion även diskuterat

ändringar rörande den s. k. *utvidgade faciliteten*. Under denna låneordning kan ett medlemsland med långsiktiga betalningsbalansproblem erhålla krediter av större omfattning i förhållande till dess kvot och med längre löptid än under fondens övriga permanenta faciliteter. En förutsättning för sådana krediter är att ett medelfristigt stabiliseringsprogram antagits. Löptiden för lån från faciliteten har tidigare varit maximerad till åtta år. Direktionen beslöt i december att förkorta den maximala löptiden till tio år.

Riksbanken, som äger de särskilda dragningsrätter som tilldelats Sverige, har hittills inte använt SDR för att anskaffa valuta. Riksbanken har däremot tillhandahållit andra deltagare i SDR-systemet valuta mot erhållande av totalt 19 milj. SDR, varav under 1979 14 milj. SDR. Deltagarländernas samlade användning av SDR uppgick under 1979 till 2 766 milj. SDR mot 3 996 milj. SDR 1978.

Dragningar och återbetalningar under fondens ordinarie faciliteter framgår av Tabell I.

Tabell I *Utnyttjande av IMF:s ordinarie resurser. Dragningar och återbetalningar av valutor*
Milj. SDR

	Dragningar	Varav kronor	Återbetalningar	Varav kronor	Nettoutnyttjande av fondens resurser
1947-1975	29 430	311	17 086	238	12 344
1976	4 866	97	1 066	9	3 800
1977	3 425	30	2 654	21	771
1978	3 744	—	3 416	33	328
1979 jan-nov	1 376	—	1 991	10	— 615
Totalt	42 841	438	26 213	311	16 628

Utförsäljningen av 1/6 av fondens guldbehållning, dvs. 25 milj. uns, vilken påbörjades 1976 har fortsatt under året. Vid de 12 guldauktionerna under 1979 varierade försäljningspriset mellan 219 dollar och 426 dollar per uns. Den vinst som uppkommer vid auktionerna och som utgörs av skillnaden mellan försäljningspris och tidigare gällande officiellt guldpris skall i olika former tillföras u-länderna. De sammanlagda vinsterna vid auktionerna under 1979 uppgick till 1 405 milj. dollar, varigenom försäljningsprogrammet sedan 1976 kommit att inbringa ett totalt överskott om 3 450 milj. dollar. Merparten av detta överskott används för att finansiera en s. k. Trust Fund, som administreras av valutafonden. Trust Fund har till uppgift att bistå u-länder med låg per capita-inkomst genom att lämna betalningsbalansstöd på betydligt mjukare villkor än den fonden normalt tillämpar. Lånen från denna fond uppgår hittills till 1 368 milj. SDR.

Interimskommitténs ramöverenskommelse i guldfrågan från augusti 1975 innebar också att ytterligare ca 25 milj. uns guld skulle återställas, restitueras, till medlemsländerna. Restitutionen skulle ske genom att guldets såldes till det då gällande officiella priset (35 SDR per uns) mot vederlag i nationell valuta. Tre delrestitutioner om vardera ca 6 milj. uns genomfördes under 1977–1978. Den fjärde och sista posten om ca 6 milj. uns såldes till medlemsländerna i december. Sveriges andel vid 1979 års försäljning uppgick till ca 70 000 uns guld liksom vid föregående försäljningar.

IMFs kronbehållning och Sveriges nettoställning i fonden, vilken inräknas i den officiella valutareserven, framgår av Tabell 2.

Tabell 2. IMFs kronbehållning och Sveriges nettoställning i IMF
Uppgifter vid slutet av resp. år. Milj. SDR

	Kronbehållning		Nettoställning ¹
	Belopp	% av kvoten	
1976	143,4	44	231,6
1977	163,2	50	225,4
1978	314,5	70	191,0
1979	312,4	69	180,7

¹ Nettoställningen motsvarar summan av egentlig reservtranch (i guld inbetalt insatskapital), särskild reservtranch (det belopp fonden netto disponerat av det i kronor inbetalda insatskapitalet) och långivning till IMF.

Under 1979 erhöill St Lucia medlemskap i IMF. Antalet medlemsländer vid årets slut uppgick till 139.

Världsbanksgruppen

I Världsbanksgruppen ingår Världsbanken (IBRD). Internationella utvecklingsfonden (IDA) samt Internationella finansieringsbolaget (IFC). Omfattningen av gruppens finansieringsverksamhet framgår av Tabell 3.

Världsbanken anskaffar medel till sin utlåning huvudsakligen genom upplåning. Summan av bankens utestående upplåning var vid utgången av september ca 28 miljarder dollar. Räntan på Världsbankens upplåning under 1979 var i genomsnitt ca 7,5 procent. Bankens utlåningsränta låg 0,5 procent högre.

Vid utgången av räkenskapsåret 1979 den 30 juni uppgick Världsbankens tecknade egna kapital till 37 429 milj. dollar. Bankens direktion träffade i juni en principöverenskommelse om en ny kapitalhöjning, varigenom bankens kapital avses bli fördubblat. Andelsteckningen avses ske under första hälften av 1980-talet.

Den svenska insatsen i Världsbankens kapital uppgår f. n. till 367,6 milj. US-dollar av 1944 års värde (ca 1 870 mkr). Av detta belopp har 10 procent

Tabell 3. Världsbanksgruppens långgivning¹ i femårsperioder 1964–1978 samt 1979²

Miljarder US-dollar

	1964– 1968	1969– 1973	1974– 1978	1979
<i>Nya utfästelser</i>				
IBRD	4,3	8,9	24,4	7,0
IDA	1,3	3,9	7,9	3,0
IFC	0,2	0,6	1,2	0,4
Summa	5,8	13,4	33,5	10,4
<i>Utbetalningar, netto</i>				
IBRD	1,7	2,9	8,4	3,6
IDA	1,3	1,4	5,3	1,2
IFC	0,1	0,3	0,8	0,2
Summa	3,1	4,6	14,5	5,0

¹ För IFC ingår även bidrag till riskkapital. ² Uppgifterna i tabellen avser Världsbanksgruppens räkenskapsår, som löper 1 juli–30 juni.

inbetalats till banken. När det gäller den förestående allmänna kapitalhöjningen har Sverige erbjudits teckna 3 441 andelar motsvarande drygt 1 procent av densamma (ca 1 750 mkr). Denna gång behöver endast 7,5 procent av tecknat belopp inbetalas.

IDAs kreditgivning, som går till u-länder med låg inkomst per capita, baseras på gåvobidrag från de ekonomiskt starka medlemsländerna. Innevarande budgetår inbetalas det sista av Sveriges tre lika stora årliga bidrag på ca 413 mkr till IDAs femte resurspåfyllnad (7,7 miljarder dollar totalt). Nyligen har överenskommelse träffats om en sjätte resurspåfyllnad fördelad över tre år (1980/81–1982/83). Totalbeloppet är bestämt till 12 miljarder dollar, varav Sverige skall svara för 3 procent eller ca 1 500 mkr.

Övrigt internationellt finansicllt samarbete

Som en följd av Sveriges medlemskap i *Interamerikanska utvecklingsbanken* (IDB) inbetalades i september i form av skuldsedlar deponerade i riksbanken, dels 1,3 mkr utgörande den tredje insatsen i det interregionala kapitalet, dels 15,4 mkr till fonden för särskild verksamhet. Vidare erlades, i form av kapitalöverföring, ytterligare 1,3 mkr till det interregionala kapitalet. Dessutom har IDB begärt inlösen av delbelopp från tidigare skuldsedlar. I samband härmed har överförts 0,7 mkr till det interregionala kapitalet och 7,2 mkr till fonden för särskild verksamhet.

Med anledning av höjning av de totala kapitalinsatserna i *Afrikanska*

utvecklingsfonden har delbetalningar om totalt 72 mkr gjorts från svensk sida. I samband med höjningar av de totala kapitalinsatserna i *Asiatiska utvecklingsfonden* samt *Asiatiska utvecklingsbanken* har 30,6 mkr resp. 0.9 mkr utbetalats under 1979. Överföringarna sker via konto i riksbanken.

Två nya *utvecklingsbiståndskrediter* till Kuba och Tunisien har under 1979 lämnats av Sverige. Riksbanken har, liksom vid tidigare kreditavtal, åtagit sig att medverka banktekniskt vid dessa avtals tillämpning.

Överenskommelsen mellan riksbanken och Federal Reserve Bank of New York om ömseidiga kreditfaciliteter i form av swaptransaktioner i kronor och dollar har förlängts att gälla till den 4 december 1980. Överenskommelsen, som omfattar 300 milj. dollar, har hittills ej utnyttjats.

Riksbankens jubileumsfond

Fondens intäkter 1979 var 36 864 762:42 kronor. Förvaltningskostnaderna uppgick till 1 248 366:03 kronor och projektkostnaderna till 1 063 584:35 kronor. Fondens forskningsmedel därutöver kom alltså att utgöra 34 552 812:04 kronor. Under året beviljades anslag till ett sammanlagt belopp av 29 619 250:– kronor. Under dessa och tidigare beviljade anslag utbetalades 25 612 391:43 kronor.

Under året upplupna men ej uppburna räntor har ej bokförts. Fondens ställning per den 31 december 1978 och 1979 framgår av följande balansräkning. Obligationerna upptages på tillgångssidan till nominella värden, medan som motpost på skuldsidan redovisas "Obligationers värderingskonto". Sistnämnda konto motsvarar summan av kapitalkonto samt skillnaden mellan obligationernas nominella och tidigare bokförda värden.

Bland skulderna har i 1979 års balansräkning upptagits "Ej utnyttjade anslag" med 153 588:90 kronor, varmed avses beviljade anslag som aldrig kommit att utnyttjas samt överblivna, till fonden återbetalade medel.

Balansräkning

per den 31 december 1978 och 1979. Kronor

	1978	1979
<i>Tillgångar</i>		
Obligationer	684 902 000:–	684 352 000:–
Checkräkning i riksbanken	9 577 928:74	19 235 494:20
Postgiro	6 881:44	101 369:49
Kassa	500:–	500:–
Summa	694 487 310:18	703 689 363:69
<i>Skulder</i>		
Obligationers värderegleringskonto	646 675 395:96	646 675 395:96
Beviljade, ej utbetalda anslag	16 264 816:40	20 369 714:97
För pensionsavgifter m. m. reserverade medel	1 691 959:65	1 691 959:65
Disponibla medel	3 234 147:24	204 355:17
Ej utnyttjade anslag	537 426:65	153 588:90
Innehållen skatt	31 533:–	41 537:–
Årets nettointäkt	26 052 031:28	34 552 812:04
Summa	694 487 310:18	703 689 363:69

Resultaträkning

per den 31 december 1978 och 1979. Kronor

	1978	1979
<i>Utgifter</i>		
Förvaltningskostnader	1 350 443:13	1 248 366:03
Projektkostnader	949 929:28	1 063 584:35
Övriga forskningsmedel	26 052 031:28	34 552 812:04
Summa	28 352 403:69	36 864 762:42
<i>Inkomster</i>		
Räntor	28 333 408:79	36 812 777:86
Övriga intäkter	18 994:90	51 984:56
Summa	28 352 403:69	36 864 762:42

Bilaga 3

Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

Till fonden har under 1979 influtit räntor till ett belopp av kronor 1 917 675. Under året upplupna, ej uppburna räntor, har ej bokförts. Till Nobelstiftelsen har utbetalats 1 320 000 kronor, varav 800 000 kronor utgör 1979 års ekonomipris och 520 000 kronor förvaltningskostnader.

Fondens ställning framgår av följande utdrag ur räkenskapen, som upptar de till fonden ursprungligen avsatta obligationerna till marknadsvärdet vid utgången av år 1968 och de därefter köpta obligationerna till de faktiska inköpsvärdena.

Balansräkning

per den 31 december 1978 och 1979. Kronor

	1978	1979
<i>Tillgångar</i>		
Obligationer utfärdade av		
hypoteksinrättningar	9 475 000:–	9 475 000:–
kommuner	4 130 000:–	4 130 000:–
industrier	12 091 000:–	12 091 000:–
På räkning i riksbanken	888 013:11	1 485 688:11
Summa	26 584 013:11	27 181 688:11
<i>Skulder</i>		
Kapitalkonto	26 584 013:11	27 181 688:11

Resultaträkning

<i>Utgifter</i>		
Prissumma och kostnader	1 196 250:–	1 320 300:–
Räntor m. m.	63 433:25	—
Överskott	570 172:25	597 675:–
Summa	1 829 855:50	1 917 675:–
<i>Inkomster</i>		
Räntor	1 829 855:50	1 917 675:–

*Bilaga 4***Valutastyrelsens berättelse***Till fullmäktige i Sveriges riksbank*

Valutastyrelsen får härmed avge verksamhetsberättelse för år 1979.

Valutaförfattningarna

Förordnande om fortsatt valutareglering meddelades under året för ytterligare ett år, dvs. till utgången av juni 1980 (prop. 1978/79:173, FiU 36, SFS 1979:367). Inga ändringar i valutalagen eller valutaförordningen har gjorts.

Tillämpningen av valutaförfattningarna

Valutaregleringen har under året utövats efter i stort sett samma principer som gällt under senare år. Vissa ändringar har dock vidtagits. De viktigare härav behandlas nedan i anslutning till redogörelsen för resp. område.

Finansiell upplåning i utlandet

Under året har svenska företag medgivits att i samma utsträckning som tidigare uppta långfristiga lån i utländsk valuta under förutsättning att den genomsnittliga löptiden uppgått till minst fem år.

Företag kan alltså erhålla tillstånd att låna direkt i utlandet dels för finansiering av ändamål angelägna från bytesbalanssynpunkt under förutsättning att lånet överstiger motvärdet av 10 mkr, dels för finansiering av direkt investering i utlandet.

Vidare kan främst mindre och medelstora företag uppta lån under valutabankernas ramtillstånd. Ramtillstånden, som numera gäller tills vidare, ger bankerna möjlighet att inom ett av riksbanken för resp. bank fastställt revolverande belopp uppta lån i utlandet för vidareutlåning till svenska företag. Vidareutlåningen får i det enskilda fallet inte överstiga 10 mkr och skall avse finansiering av allmänt produktiv verksamhet i Sverige eller direkt investering i utlandet.

Beträffande förtida återbetalning av lån i utländsk valuta har följande fastställts. Liksom tidigare medges förtidsinlösen genom upptagande av nytt utlandslån på minst samma genomsnittliga löptid som det inlösta lånets återstående genomsnittliga löptid. Utan krav på ny utlandsupplåning har riksbanken dessutom medgivit förtidsinlösen av utlandslån i följande fall nämligen *dels* lån som förfaller till slutbetalning inom högst nio månader *dels* lån under ramtillstånd under förutsättning att lånet understiger eller vid upptagandet understeg motvärdet av 1 mkr och att låntagaren genom lånet

drabbats av eller riskerar att i framtiden drabbas av kursförluster med betydande skadlig inverkan på låntagarens ekonomiska ställning.

Återbetalning medges vidare om låntagaren gått i konkurs eller det på annat sätt blivit nödvändigt för banken att säga upp lånet för att skydda sin fordran.

Kommersiella krediter

Som framgår av årsberättelsen för 1978 har beslutats att valutabank fr. o. m. januari 1979 med särskilt tillstånd i varje enskilt fall får uppta lån i utlandet för vidareutlåning i utländsk valuta även till svenska företagsom har tillstånd att i utlandet uppta lån på kortare tid än genomsnittligt fem år. Dessutom har bankerna lämnats generella tillstånd att, inom ett för varje bank fastställt revolverande belopp, i utlandet uppta lån för vidareutlåning till svenska företag på högst sex månader för finansiering av svensk exportörs egen leverantörskredit vid förestående varuexport och svensk importörs betalning av förestående varuimport. Dessa tillstånd som tidigare varit tidsbegränsade gäller numera tills vidare och utan beloppsbegränsning.

I anslutning till den kreditgivning som AB Svensk Exportkredit (SEK) bedriver enligt förordningen (1978:404) om exportkreditfinansiering med statligt stöd m. m. har riksbanken lämnat SEK dispenser att lämna kredit i utländsk valuta till svensk exportör eller valutabank samt i svensk eller utländsk valuta till utländsk köpare eller dennes bank. SEK får likaledes från svensk exportör eller valutabank avlyfta kredit till utländsk köpare eller dennes bank. Riksbanken har också lämnat dispens för valutabankerna att lämna sådana krediter till svensk exportör, utländsk köpare eller dennes bank, som SEK enligt nämnda förordning refinansierar eller avlyfter.

Riksbanken kräver refinansiering i utlandet av kommersiella krediter till utlandet för vissa exportaffärer där utländska varor ingår. Dessa regler har ändrats så att affärer där andelen utländska varor uppgår till högst 30 % av kontraktsvärdet undantagits från kravet.

Direkta investeringar i utlandet

Riksbanken medger sedan ett antal år tillbaka direkta investeringar i utlandet i princip endast om de främjar svensk export eller på annat sätt är gynnsamma från bytesbalanssynpunkt. Dessutom ställs krav på utlandsfinansiering genom upplåning på genomsnittligt minst fem år vid vissa investeringar. Undantag från detta krav görs vid *dels* investering i försäljningsföretag och andra företag som i betydande omfattning avsätter export från Sverige, *dels* investeringar understigande 1 mkr, *dels* slutligen investeringar i länder som är huvudmottagare av svenskt bistånd.

Angivna regler tillämpas med stöd av Sveriges temporära undantag

(derogation) från liberaliseringsskyldigheten avseende utgående direkta investeringar enligt OECD:s kapitalliberaliseringsstadga. Den 1 juli godkände OECD:s råd förlängning av det på artikel 7c i stadgan grundade undantaget. Samtidigt rekommenderades att de berörda restriktionerna upphävs så snart betalningsbalansen medger det och att de under mellantiden mjukas upp så långt som möjligt. Slutligen har rådet begärt en ny rapport om den svenska derogationen under 1980.

Övriga transaktioner

Under året har vissa ytterligare förändringar genomförts av reglerna för några transaktionskategorier. En del av dessa ändringar tas upp här.

Friheten att erlagga löpande betalningar för varuköp i utlandet är begränsad till import och transitohandel enligt definition i valutaregleringen och terminsaffärer på varubörs som utgör risktäckning. Andra betalningar för varuköp är tillståndskrävande och tillståndspraxis har varit restriktiv. Under 1970-talet har den *internationella handeln* med olika varor, främst råolja och oljeprodukter, ökat kraftigt. Ofta är betalningarna i denna handel ej att anse som löpande betalningar. I november beslöts att tillstånd enligt nedan skall kunna lämnas till företag som i sin normala verksamhet bedriver internationell handel. Tillstånden skall kunna innebära att betalningar får ske för varor som lagras i utlandet under viss tid och som därefter bytes mot andra varor eller bearbetas eller vidareförsäljes i utlandet eller importeras till Sverige. För att reducera valutakonsekvenserna av denna liberaliserade tillståndspraxis, vilka eljest skulle bli betydande, skall tillstånden förknippas med villkor att den internationella handelsverksamheten finansieras genom upplåning i utländsk valuta. Förräntning på valutakonto av kassabehållningar hänförliga till de tillståndspliktiga handelstransaktionerna skall även kunna medges.

Försäkringsbolagens möjligheter att täcka sina förpliktelser i utländska valutor genom placeringar i samma valutor i utlandet har preciserats i en generell dispens. Placeringarna får göras i utländska värdepapper, i svenska värdepapper som lyder på utländsk valuta och på konto hos svensk bank (räntebärande valutakonto) eller utländsk bank samt i andra tillgångar i utländsk valuta.

Rederiers valutakonton får numera vara räntebärande.

Frågor om *försäljning till utlandet av svenska aktier* har behandlats i ett par avgöranden av valutastyrelsen. Tillstånd härtill kan i vissa fall lämnas på ansökan från det svenska företag vars aktier skall säljas. En huvudförutsättning måste då vara att aktieöverlåtelsen bedömes medföra fördelar från exempelvis exportförsäljnings- eller kapitalförsörjningssynpunkt. Därtill kan i enstaka fall ansökan om försäljning till utländsk placerare bifallas när speciella skäl anses föreligga, t. ex. särskild anknytning till Sverige, utsikt till exportfördelar eller liknande. Enligt huvudregeln avslås eljest framställning-

ar rörande valutaautlännings placering i svenska aktier.

Beloppsgränsen för valutatilldelning vid förvärv av *rekreationsbostad i utlandet* har höjts från 125 000 kr. till 175 000 kr.

För att försvåra köp av utländska valutor i tesauringssyfte under sken av *reservvaluta* har införts krav på legitimation och vissa andra uppgifter vid köp av resevaluta för mer än 1 000 kr. Dessutom skall kortfattad information om resevalutabestämmelserna lämnas på de avräkningsnotor som används vid försäljning av resevaluta. Kravet på avlämnande av inköpsanmälan vid köp av utländska sedlar för mer än 2 000 kr. har härvid tagits bort. Vidare har beloppsgränsen 6 000 kr. för införsel av resevaluta i form av svenska sedlar och mynt upphävts.

En dispens har införts för *direkta betalningar i kronor från valutainlåning till valutaautlåning som tillfälligt vistas i Sverige* i sådana fall då betalningen kunnat göras genom valutabank utan riksbankens tillstånd. Medlen skall vara avsedda för valutaautlåningens uppehållskostnader och inköp för personligt bruk i Sverige.

Den generellt medgivna *valutatilldelningen för studier i utlandet* har höjts från 25 000 kr. till 50 000 kr. per kalenderår.

Slutligen har bankernas möjligheter att lämna *lån till valutaautlåning* för förvärv av fritidsbostad i Sverige resp. för uppförande, underhåll eller förbättring av sådan bostad vidgats något.

Valutaregleringens administration

Under året har ca 37 000 ansökningar om tillstånd och andra ärenden handlagts på valutaavdelningen. Motsvarande siffror för 1977 och 1978 var 38 000 resp. 37 000.

På valutaavdelningen har liksom det föregående året tjänstgjort ca 110 personer.

Under året har samverkan inletts mellan riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, riksskatteverket, generaltullstyrelsen och riksbanken för att bekämpa den ekonomiska och den organiserade brottsligheten. Riksbanken deltar i dels det centrala samverkansorganet som behandlar policy- och andra övergripande frågor, dels den gemensamma kontaktmannagruppen som är ett operativt organ.

I valutastyrelsen och valutadirektionen har följande personella förändringar skett. Vice riksbankschefen Hans Lundström och riksbanksdirektören för valutaavdelningen Lennart Olofsson har lämnat sina befattningar. Direktör Lars Lidén, statssekreterare Robert Nilsson, statssekreterare Rolf Skillner och statssekreterare Sten Westerberg har ersatt resp. direktör Karl Wärnberg, statssekreterare Bengt Westerberg, statssekreterare Ingemar Eliasson och statssekreterare numera riksbankschef Lars Wohlin. Valutastyrelsens sammansättning vid utgången av 1979 framgår av bilaga.

Statistiska uppgifter om tillståndsgivningen

Tillståndsgivningens utveckling för vissa transaktionskategorier framgår av Tabell 1. Tabellen visar utvecklingen under den senaste femårsperioden. Beträffande tillståndsgivningen för direkta investeringar ligger beloppet för investeringar i Sverige på samma nivå som under föregående år medan beloppet för utgående investeringar ökat till 3,5 miljarder kr. (mot 3,0 1978). Tillståndsgivningen till medel- och långfristig upplåning i utlandet (som ej upptages för att ersätta äldre lån) sjönk under 1979 till 8,6 miljarder kr. (1978: 10,4 miljarder). Det bör i detta sammanhang noteras att ovannämnda siffror över riksbankens tillstånd inte indikerar hur den *totala* upplåningen utvecklats under året. Den *statliga* upplåningen utomlands omfattas nämligen inte av riksbankens tillståndsgivning.

Tabell 1 Tillstånd för vissa transaktionskategorier
Mkr

	1975	1976	1977	1978	1979
<i>Tillstånd som vid utnyttjande resulterar i kapitalimport</i>					
Utländska direkta investeringar i Sverige	562	583	643	788	787
Medel- och långfristig upplåning i utlandet ¹ :					
Totalt	12 431	11 733	13 804	13 992	11 912
Nyupplåning	12 431	11 733	13 527	10 398	8 566
<i>Tillstånd som vid utnyttjande resulterar i kapitalexport</i>					
Svenska direkta investeringar i utlandet:					
Totalt	2 303	3 476	4 315	3 005	3 506
Utan krav på utlandsfinansiering	906	1 523	2 464	1 328	1 492
Emigranternas överföringar:					
Totalt	316	335	320	246	436
Inom ramen för 100 000 kr. vid utflyttning	65	64	61	76	108
Rekreationsbostäder i utlandet	17	23	51	75	134

¹ Medel- och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på ett år eller mer. Posten upptar inte tillstånd avseende bankers refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag. De sistnämnda räknas som utländska företags direkta investeringar i Sverige. Statens upplåning som ingick i motsvarande tabell i 1978 års berättelse har här exkluderats (se Tabellerna 2 och 3).

Inkluderas statens upplåning visar utlandsuplåningen 1979 ett väsentligt högre belopp 1979 än 1978. Tillståndsbeloppet för emigranternas överföringar uppgick till 436 mkr jämfört med 246 mkr 1978. Ett mindre antal tillstånd på höga belopp bidrog till den kraftiga ökningen. Även tillståndsbeloppet för förvärv av rekreationsbostad i utlandet ökade kraftigt till 134 mkr (1978: 75 mkr) efter höjning av beloppsgränsen.

I det följande lämnas en mer detaljerad redovisning för tillståndsgivningen avseende krediter och direkta investeringar. Belopp i utländsk valuta har omräknats till svenska kronor efter den kurs som gällde då tillstånden gavs.

Uppgifter om faktiskt genomförda transaktioner återfinns i den av riksbanken redovisade betalningsbalansstatistiken. I denna ingår även övriga typer av kapitaltransaktioner, t. ex. desinvesteringar och värdepappershandel som inte behandlas här.

Upplåning i utlandet

Tillståndsgivningen till *medel- och långfristig upplåning i utlandet* uppgick 1979 till 11,9 miljarder kr. mot 14,0 miljarder kr. 1978 och 13,8 miljarder kr. 1977. Därtill kommer den statliga upplåningen med 9,1 miljarder kr. 1979 jämfört med 6,4 miljarder kr. 1978 och 9,9 miljarder kr. 1977 (se Tabell 2). I beloppen ingår även tillstånd avseende ersättningslån vid förtidsinlösen av tidigare upptagna lån. Med lån för förtidsinlösen frändragna erhålls

Tabell 2 Tillstånd till medel- och långfristig upplåning i utlandet, totalt
Fördelning på låntagare. Mkr

	1975	1976	1977	1978	1979
Kommuner	1 231	894	740	553	365
Rederier	498	401	1 569	1 436	1 438
Varv	2 911	1 951	2 020	3 365	2 244
Övriga	7 791	8 487	9 475	8 638	7 865
Summa	12 431	11 733	13 804	13 992	11 912
Staten och riksbanken ¹					
Upptagna lån	815	–	9 855	6 409	9 057

Anm. Uppgifterna inkluderar tillstånd avseende ersättningslån vid förtidsinlösen av tidigare upptagna lån.

Medel- och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på ett år eller mer. Tabellen upptar inte tillstånd avseende bankers refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag. De sistnämnda räknas som utländska företags direkta investeringar i Sverige och redovisas i Tabell 10.

¹ Statens upplåning som i motsvarande tabell i föregående års berättelse ingick i summeringen redovisas separat i denna tabell. Observera att beloppen utgör *faktiskt upptagna lån*.

Tabell 3 Tillstånd till medel- och långfristig nyupplåning i utlandet
Fördelning på låntagare. Mkr

	1975	1976	1977	1978	1979
Kommuner	1 231	894	740	553	208
Rederier	498	401	1 569	1 152	1 264
Varv	2 911	1 951	2 020	2 500	1 187
Övriga	7 791	8 487	9 198	6 193	5 907
Summa	12 431	11 733	13 527	10 398	8 566
Staten och riksbanken, ¹					
Upptagna lån	815	—	9 855	2 035	9 057

Anm. Uppgifterna avser tillstånd till *nyupplåning*, dvs. exklusive tillstånd avseende ersättningslån vid förtidsinlösen av tidigare upptagna lån.

Medel- och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på ett år eller mer.

Tabellen upptar inte tillstånd avseende de bankers refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag. De sistnämnda räknas som utländska företags direkta investeringar i Sverige och redovisas i Tabell 10.

¹ Statens upplåning som i motsvarande tabell i föregående års berättelse ingick i summeringen redovissseparat i denna tabell. Observera att beloppen utgör faktiskt upptagna lån.

tillståndsgivningen för nyupplåning med 13.5, 10.4 resp. 8,6 miljarder kr. för åren 1977–1979. Den statliga upplåningen tillkommer här med 9,9, 2,0 resp. 9,1 miljarder kr. (se Tabell 3). De kraftiga svängningarna återspeglar förändringarna i bytesbalansens saldo och det därmed förändrade behovet av upplåning i utlandet. Under 1979 har dessutom den privata nyupplåningen gått ner varför förändringarna i upplåningsbehovet främst reglerats med statlig upplåning.

Av tillståndsbeloppet avseende nyupplåning avser 2 % kommunupplåning, 28 % finansiering av svenska direkta investeringar i utlandet (exkl. ramtillstånd), 29 % fartygsfinansiering, 19 % upplåning under banks ramtillstånd och 22 % övrig upplåning.

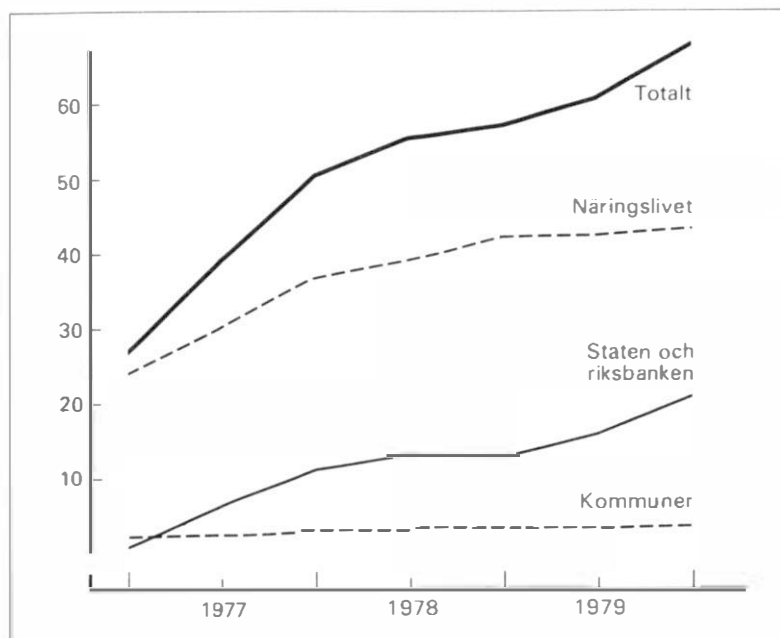
En fördelning på lånetyper visar att av tillståndsbeloppet avser 7 % obligationslån och 93 % övriga lån.

I tillståndsbeloppen avseende nyupplåning ovan ingår såväl valutabankernas upplåning under ramtillstånd som deras upplåning för vidareutlåning till svenska låntagare med tillstånd i varje enskilt fall. Valutabankernas andel av tillståndsbeloppet var 4,0 miljarder kr. (47 %) 1979 jämfört med 3,2 miljarder kr. (31 %) 1978. Kommuninstituten deltog på motsvarande sätt med sammanlagt 274 mkr 1978 för vidareutlåning till kommuner. Under 1979 förekom inte någon sådan upplåning från kommuninstitutens sida.

Den vid årsskiftet 1979/80 utestående medel- och långfristiga låneskulden beräknas ha uppgått till ca 68 miljarder kr. mot ca 58 miljarder kr. vid föregående årsskifte. Beräkningen bygger på uppgifter avseende faktiskt

Diagram 1. Utestående medel- och långfristiga utlandslån fördelade på sektorer

Stockuppgifter vid slutet av varje halvår. Miljarder kr.

Tabell 4 Förfallande amorteringar på utestående medel- och långfristiga utlandslån
Miljarder kr

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989-	Summa
Staten och riksbanken	1,2	1,1	1,6	1,4	4,8	1,4	2,7	2,0	1,4	3,5	21,1
Kommuner	0,4	0,3	0,4	0,5	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,9	3,8
Övriga	6,6	4,8	7,4	6,4	5,2	2,9	2,5	1,6	1,1	3,0	41,5
Krediter utan fastställd amorteringsplan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,5
Summa	8,2	6,2	9,4	8,3	10,3	4,6	5,5	3,8	2,7	7,4	67,9

Anm. Medel- och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på ett år eller mer.

Tabellen upptar inte amorteringar avseende bankers lån för refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag.

upptagna lån hänförliga till tillstånd givna under 1979 och tidigare samt statens upplåning. Av Diagram 1 framgår att staten stått för huvudparten av nettoupplåningen under året medan näringslivets och kommunernas upplåning täckt amorteringarna på tidigare upptagna lån och därutöver endast gett

ett mindre bidrag till nettoupplåningen. Staten och kommunerna svarar för 37 % av låneskulden och näringslivet för 63 % mot 29 % resp. 71 % vid föregående årsskifte. En sammanställning över förfallande amorteringar på låneskulden har gjorts på grundval av uppgifter från låntagarna (se Tabell 4). Omräkning till svenska kronor har skett efter de kurser som gällde vid utgången av 1979. Det bör noteras att förändringar i låneskulden delvis beror på valutakursförändringar. Låneskuldens fördelning på valutor framgår av Tabell 5.

Tabell 5 Utestående medel- och långfristiga utlandslån
Stockuppgifter vid utgången av 1979. Miljarder kr.

	USD	DEM	CHF	NLG	JPY	Övriga valutor	Multi- currency lån ¹	Summa
Staten och riksbanken	14,8	2,0	2,6	0,7	1,0	–	–	21,1
Kommuner	0,7	1,0	0,7	0,9	0,2	0,2	0,1	3,8
Övriga	14,0	4,9	7,3	1,7	–	4,1	11,0	43,0
Summa	29,5	7,9	10,6	3,3	1,2	4,3	11,1	67,9
Proc fördelning	43	12	16	5	2	6	16	100

Anm. Medel- och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på ett år eller mer. Tabellen upptar inte bankers lån för refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag.

¹ Lån som under löptiden kan byta valuta.

Tillstånd för enskilda företag till upptagande av *kortfristiga kommersiella krediter hos utländska kreditinstitut* sjönk kraftigt under året. På samma sätt sjönk utnyttjandet av löpande tillstånd. Förklaringen till detta är de nya regler som från årsskiftet 1978/79 givit bankerna möjlighet att i utlandet uppta lån för vidareutlåning i utländsk valuta till svenska företag för finansiering av svensk import och kreditgivning vid export. De svenska bankerna tog därefter under året över en helt dominerande del av den kortfristiga import/exportfinansieringen. Vid årsskiftet 1979/80 uppgick bankernas utestående lån av ifrågavarande slag till 4,6 miljarder kr. medan företagens motsvarande lån i utländska banker uppskattas uppgå till drygt 1 miljard kr. (jämfört med 4,6 miljarder kr. vid utgången av 1978).

Kommersiella krediter till utlandet

Krediter till svensk exportörs eller importörs utländske motpart eller dennes bank lämnas av valutabankerna. Det gäller härvid främst längre krediter vid leveranser av kapitalvaror, framför allt till statshandelsländer och u-länder. Tillstånd för valutabankerna att ge sådana krediter lämnades under 1979 med 4,5 miljarder kr. mot 6,4 miljarder kr. 1978. Krediterna avsågs bli

refinansierade i utlandet med 95 % (1978: 58 %). Krediter med löptider på fem år eller mer uppgick till 2,1 miljarder kr. 1979 mot 4,9 miljarder kr. 1978. Under det statsstödda systemet för exportkreditfinansiering lämnas krediter av AB Svensk Exportkredit (SEK) och av valutabankerna med refinansiering hos SEK. Sådan kreditgivning sker med dispens från riksbanken och ingår således inte i tillståndsbeloppen ovan.

Direkta investeringar i utlandet

Tillståndsgivningen för svenska direkta investeringar i utlandet ökade 1979 till 3,5 miljarder kr. från 3,0 miljarder 1978. Tabell 6 visar tillståndsbeloppet fördelat på länder och ländergrupper. De största mottagarländerna för svenska direkta investeringar var under 1979 USA, Frankrike, Västtyskland och Storbritannien. Koncentrationen av investeringarna till ett litet antal

Tabell 6 Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet, totalt och i försäljningsföretag
Fördelning på länder och ländergrupper. Mkr

	1975		1976		1977		1978		1979	
	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F
USA	269	53	529	68	557	85	576	83	988	142
Frankrike	175	54	201	70	206	22	301	107	334	72
Västtyskland	249	67	421	88	327	62	148	87	291	64
Storbritannien	247	47	205	50	620	86	317	46	243	72
Danmark	143	49	155	52	180	57	118	63	179	58
Norge	156	63	577	22	571	58	94	61	169	95
Brasilien	184	9	458	41	589	2	305	4	142	30
Nederländerna	46	8	114	24	233	20	200	11	121	11
Argentina	4	2	7	—	70	27	76	46	110	13
Finland	132	99	191	107	134	52	89	52	94	48
Liberia	—	—	3	—	75	—	33	—	86	—
Kanada	22	5	47	3	82	17	9	4	73	6
Australien	39	8	15	2	55	6	35	2	70	34
Schweiz	54	16	78	23	67	16	66	33	55	16
Italien	43	16	52	8	74	7	51	11	52	41
Övriga	540	133	423	79	475	124	587	124	499	115
Summa	2 303	629	3 476	637	4 315	641	3 005	734	3 506	817
Norden	434	213	923	181	885	167	301	176	442	201
Övriga OECD	1 508	375	1 859	375	2 474	395	1 982	454	2 436	516
U-länder ¹	346	40	673	80	947	79	709	104	596	100
Övriga länder	15	1	21	1	9	—	13	—	32	—

Anm. I tabellen särredovisas de länder för vilka beloppen under 1979 överstigit 50 mkr. ordnade efter beloppsstorlek.

T = Investeringar totalt.

F = Investeringar i försäljningsföretag dvs. företag vilkas enda ändamål är försäljning av huvudsakligen svenska exportvaror i utlandet. Bland övriga företag överväger beloppsmässigt utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

¹ Enligt FN:s definition.

länder framgår av att de ovannämnda fyra största länderna svarar för drygt 50 % av tillståndsbeloppet och de 15 särredovisade länderna i Tabell 6 svarar för ca 85 %.

Tillståndsbeloppet för u-länder uppgick till 596 mkr mot 709 mkr föregående år. Huvuddelen av beloppet avsåg i likhet med tidigare år Latinamerika med 379 mkr (föregående år 512 mkr). Asiens och Afrikas andelar av tillståndsbeloppet var 106 mkr (147 mkr) resp. 111 mkr (50 mkr).

Nyetableringarna uppgick beloppsmässigt till 22 % av tillståndsbeloppet 1979 mot 18 % 1978. Antalet nyetableringar uppgick till 505 jämfört med 482 under 1978 och utgörs till övervägande del av försäljningsbolag.

Av tillståndsbeloppet avsåg 58 % insatser i form av eget kapital och resten lån och annat obundet kapital.

Utlandsinvesteringarnas fördelning på transaktionsformer framgår av Tabell 7. För närmare 60 % av tillståndsbeloppet krävdes finansiering genom upplåning i utlandet med i regel genomsnittlig löptid på minst fem år.

Tabell 8 visar investeringstillstånden med fördelning på investeringsobjekt.

Tabell 7 Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet
Procentuell fördelning efter transaktionsform

	1975	1976	1977	1978	1979
Betalning från Sverige	17	14	11	17	17
Upplåning i utlandet	61	56	43	56	58
Insats av varor och tjänster	2	15	19	—	1
Disposition av varufordran	5	7	16	8	12
Disposition av vinstmedel	11	8	9	11	6
Övrigt	4	—	2	8	6
Summa	100	100	100	100	100

Tabell 8 Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet
Procentuell fördelning på investeringsobjekt

	1975	1976	1977	1978	1979
Produktionsföretag ¹	48	45	50	49	54
Försäljningsföretag	27	18	15	25	23
Rederier ²	3	15	23	7	6
Övriga	22	22	12	19	17
Summa	100	100	100	100	100

¹ Härmed avses utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag. ² Svenska varvs och rederiers investeringar i utländska rederier.

De uppgifter som lämnas här gäller direkta investeringar, dvs. kapitaltillskott från moderbolag till dotterbolag i annat land. Dessa direkta investeringar är givetvis inte identiska med de investeringar som de utländska dotterbolagen gör. Förutom att moderbolaget finansierar dylika genom att tillföra dotterbolaget medel (direkt investering) kan dotterbolagen finansie-

Tabell 9 Lämnade tillstånd till svenska företag att ställa borgen/garanti för utländska dotterbolags upplåning
Mkr

	1975	1976	1977	1978	1979
Norden	345	358	475	411	353
Övriga OECD	1 782	2 095	2 409	2 623	2 169
U-länder	799	760	1 239	752	965
Övriga	25	21	8	8	2
Summa	2 951	3 234	4 131	3 794	3 489

Tabell 10 Tillstånd till utländska direkta investeringar i Sverige, totalt och i försäljningsföretag
Fördelning på länder och ländergrupper. Mkr

	1975		1976		1977		1978		1979	
	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F
Storbritannien	112	16	174	45	38	9	134	119	119	14
USA	107	46	121	43	94	26	204	34	118	63
Västtyskland	78	9	30	14	129	24	56	34	109	51
Finland	14	12	9	2	14	5	48	13	83	4
Danmark	62	13	34	14	86	26	55	33	67	30
Norge	79	18	16	7	36	8	132	26	58	11
Frankrike	32	4	63	52	58	31	10	1	57	2
Schweiz	33	19	55	36	49	35	56	31	50	21
Belgien	4	1	8	—	53	53	5	—	24	24
Luxemburg	4	2	2	2	13	4	14	13	23	15
Nederländerna	6	4	6	1	7	—	6	2	23	7
Övriga	31	11	65	13	66	60	68	67	56	29
Summa	562	155	583	229	643	281	788	373	787	271
Norden	155	43	59	23	136	39	235	72	210	46
Övriga OECD	406	112	514	198	497	235	521	270	561	213
Övriga länder	1	—	10	8	10	7	32	31	16	12

Anm. I tabellen särredovisas de länder för vilka beloppen under 1979 överstigit 20 mkr, ordnade efter beloppsstorlek.

T = Investeringar totalt.

F = Investeringar i försäljningsföretag dvs. företag vilkas enda ändamål är försäljning av huvudsakligen utländska varor i Sverige. Bland övriga företag överväger beloppsmässigt tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

ra dem genom egen upplåning i utlandet. Sådan upplåning kan ske med borgen eller garanti från moderbolagen. Lämnade tillstånd till sådana borgens- och garantiåtaganden redovisas i Tabell 9. Beloppen är betydande och ligger på samma nivå som de redovisade investeringstillstånden. För dotterbolagens upplåning utan säkerhet från moderbolagen krävs ej riksbankens tillstånd och statistik över sådan upplåning kan därför ej redovisas. Detsamma gäller dotterbolagens totala investeringar.

Utländska direkta investeringar i Sverige

För utländska direkta investeringar i Sverige låg tillståndsgivningen på samma nivå som föregående år, 787 mkr jämfört med 788 mkr 1978. Storbritannien, USA och Västtyskland svarade för de största investeringarna. Utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernföretag ingår i siffrorna med 343 mkr 1979 mot 442 mkr 1978. Av totalbeloppet uppgick andelen nyetableringar till 23 % vilket är detsamma som för 1978. Antalet nyetableringar uppgick till 200 mot 184 föregående år. Tillstånd för lån från svenska kreditinstitut till utlandsägda bolag i Sverige mot borgen av utländska moderbolag och banker ingår ej i det redovisade tillståndsbeloppet för direkta investeringar i Sverige. Sådan tillståndsgivning uppgick till 919 mkr 1979 mot 944 mkr 1978.

På valutastyrelsens vägnar:

Allan Hernelius /
M. Belaieff

Stockholm den 15 januari 1980

*Bilaga***Valutastyrelsens sammansättning 1979-12-31**

Förordnade för samtliga i styrelsen förekommande ärenden:

<i>Ledamöter</i>	<i>Personliga suppleanter</i>
Vakant, Ordförande	Åke Gustafsson
Vice riksbankschef	Riksbanksdirektör
Allan Hernelius, vice ordförande	Erik Wärnberg
Riksdagsman	Riksdagsman
Harry Eriksson	Thomas Hagdahl
Direktör	Direktör
AB Electrolux	Sveriges Industriförbund
Claes-Göran Källner	Bengt-Göran Löwenthal
Direktör	Direktör
Svenska Bankföreningen	Svenska Bankföreningen
Lars Lidén	Hans Möller
Direktör	Direktör
Esselte AB	Möllers Kafferosteri AB
Sten Westerberg	Kurt Malmgren
Statssekreterare	Rättschef
Ekonomidepartementet	Budgetdepartementet
Vakant	Christer Uggla
Riksbanksdirektör	Bankokommissarie

Förordnade för ärenden rörande direkta investeringar i utlandet:

<i>Ledamöter</i>	<i>Personliga suppleanter</i>
Thorsten Holm	Sören Lindebro
Ekonomichef	1:e sekreterare
Tjänstemännens Central- organisation	Svenska Industritjänste- mannaförbundet
Rune Molin	Lars Ljung
Sekreterare	Sekreterare
Landsorganisationen i Sverige	Landsorganisationen i Sverige
Robert Nilsson	Gunnar Ribrant
Statssekreterare	Departementsråd
Industridepartementet	Industridepartementet
Rolf Skillner	Arne Carlsson
Statssekreterare	Departementsråd
Arbetsmarknadsdepartementet	Arbetsmarknadsdepartementet